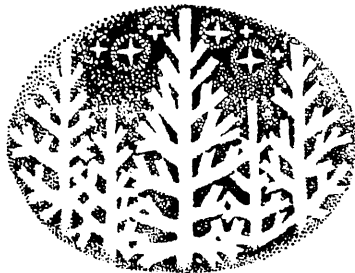

EESTI NOORUS

SISU

- Eesti Vabariigi esimene President K. Päts
H. Tann Liiklemiskultuurist *Artikkel*
P. K. Vares Rattad *Lühijutt*
J. Paulson Sonette tööst
A. Meikop Omakultuuri nädala muljeid *Kirjutus*
K. Murdel Kaaslane *Lühijutt*
R. Põldmäe Rahvakultuurist Setumaal *Artikkel*
R. Perman Kuupaiste Rongaisa *Luuletused*
E. Saadre Jalgratta ajalugu piltides *Artikkel*
E. Nõnnmann Kadunud kodu Lahendus *Luuletused*
E. Ellor Maa pale pöördub sissepoole *Artikkel*
A. Meikop Lavakunstilised harrastused ÜENÜ-s
O. Uudeküll Talvapäevadest suvepäevadeni *Ülevaade*

Eesti Ühistegeline Kindlustus-Keskselts

TALLINN, SUUR KARJA 19. POSTKAST 122. KÕNETRAAT 426-83

Ühistegeliku kindlustuse
keskkorraldus.

Edasikindlustus.

Nõuanne.

Mõjute ümbrusele

*Õelendava päiksekiirena,
kui kannate kaunist kleifi
„RAUANIIDI“ riidest!*

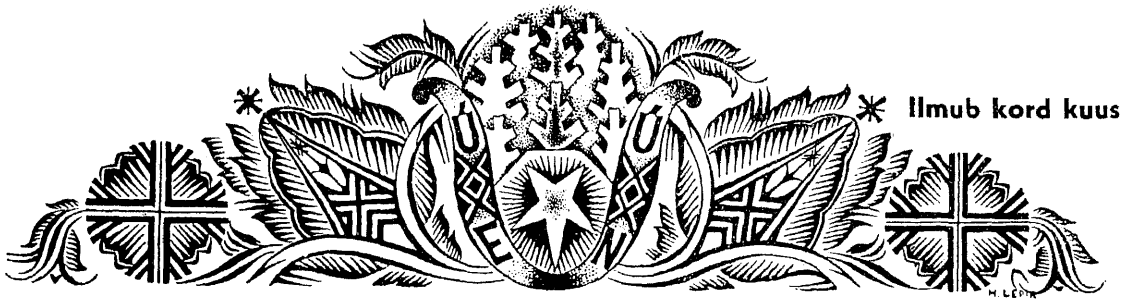
*„RAUANIIDI“ riided,
pitsid ja paelad elegantse,
sätendava tooni ja must-
riiga võluvad kõiki!*

Pöörduge veel läna vastavate äride poole ja nõudke

„RAUANIIDI“

uudismustrite demonstreerimist!

ERA

Ilmub kord kuus

EESTI NOORUS

№ 5

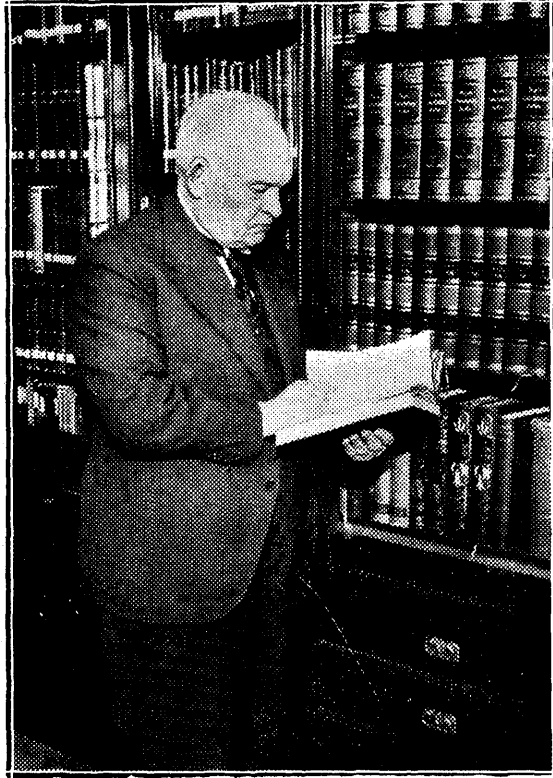
TALLINNAS, 18. MAIL 1938

X AASTAKÄIK

Vabariigi President Konstantin Päts

Esimene Eesti Vabariigi President — *Konstantin Päts*

*President K. Päts
oma raamatukogus.*

Rahvaste vabaduse ja iseseisvuse tungide lõplik rahuldumine oleneb väga suurel määral sellest, kas neil leidub võitluse viimasel hetkel küllalt andekaid juhte.

Kui ees sammuvad isikud, kellel on autoriteeti, ettenägelikkust, otsustusvõimet ja tahtejõudu, siis ei kõhkle ka rahvas, vaid moodustab endast tugeva organiseeritud jõu, kelle juht viib võidule.

Niisuguseks kogenud ja suure tahtejõuga juhiks on Eesti rahvale ta viimastes heitlustes olnud meie praegune esimene president Konstantin Päts.

Kogenud omavalitsustegelaseks, ajakirjanikuna ja suure tahtejõuga rahvajuhina on ta juba enne Eesti iseseisvust, alates 1901. aastast, juhtinud Eesti päästepaati ja nüüd viimase 20 aasta jooksul Eesti riigilaeva õnne-

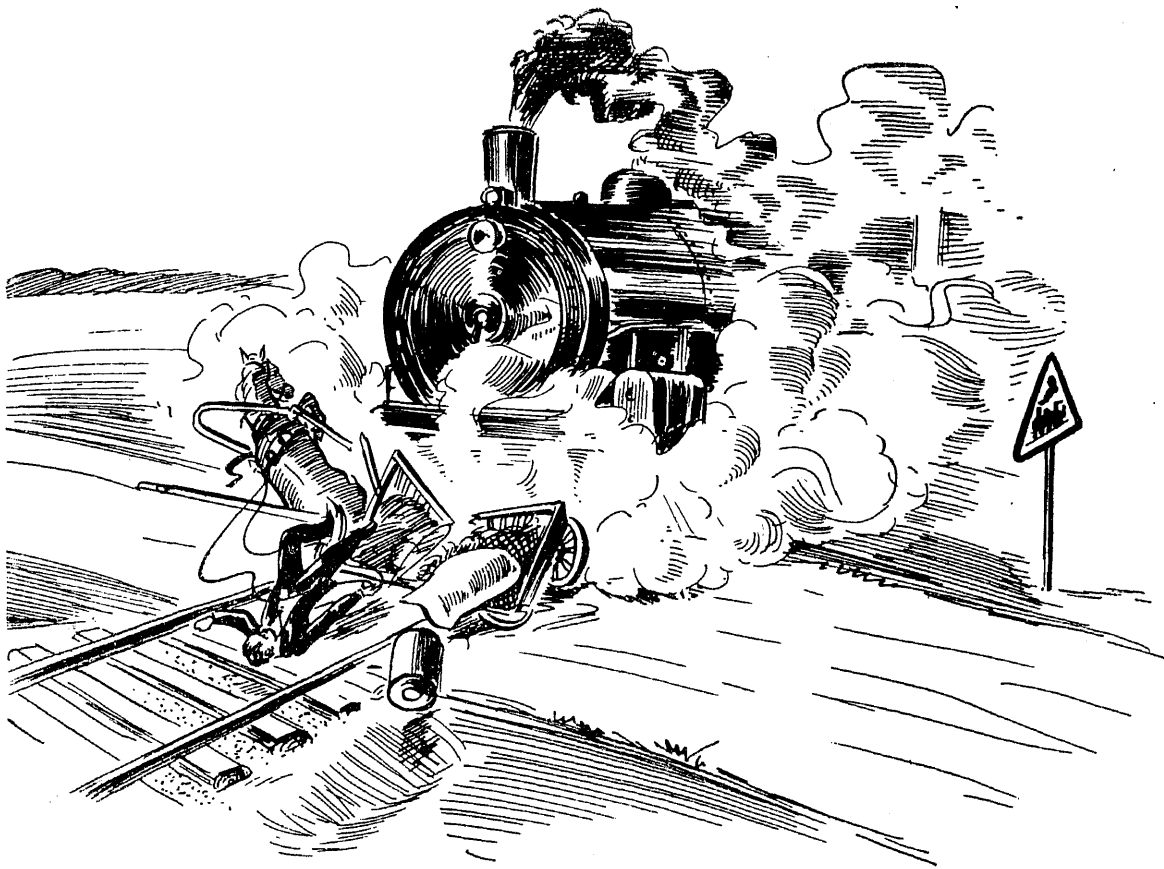
likult osanud mööda juhtida kõigist kurjakuulutavatest karidest.

Tema elutöö krooniks on praegune Eesti uus demokraatlik põhiseadus ning selle ellu rakendamine, milles tunneme ja hindame temas ettenägeliku, julge ja kogenud riigimehe kätt, kel riigi ja rahva hääolu kallim kõigest.

Meie rahva praegune tugev rahvuslik terviklus, meie riigi majanduslik ja kultuurne suur edu on eeskätt kogenud juhi Konstantin Pätsi teene.

Hindame ja usaldame teda kui meie esimest presidenti. Austame ja armastame teda kui meie organisatsiooni patrooni.

Tervitame teda Eesti esimeseks presidendiks valimise puhul. Soovime, et ta veel kaua meie riigilaeva kogenud kaptenina püsiks tüüril ja viiks riigi vastu igakülgele õitsengule.

H. Tann
Liiklemisnädala
peakomitee sekretär

Liiklemiskultuurist

16. maist alates peetakse ühe nädala kestel üleriigilises ulatuses Eestis esmakordselt liiklemisnädalat. Kogu nädala mõte on selgitada laiematele hulkadele liiklemise põhimõtteid ning reegleid ja õpetada igat kodanikku, olgu ta siis jala-, ratsa- või rattamees, oma elu hoidma ja teiste elule hädaohhtlikuks saamast hoiduma. Liiklemisküsimuste üksikasjadele ja otsesele õpetuslikule küljele pööratakse asja korraldajate poolt rohkem tähelepanu. Meie näeksime oma ülesannet rohkem üksikute liiklemispõhimõtete käsitlemises ja mõnede, meie seisukohalt eriti tähtsatele asjaoludele valguse juhtimises.

Kogu liiklemine koosneb üksikute inimeste tarbepärasest liikumisest mitmesuguste punktide vahel maastikul, kasutatagu sellejuures siis kas jalgu või muid liikumisvahendeid. Hõredasti asustatud maastikul pole mingit vajadust täita liikumisreegleid. Saara kõrbes liikuvale inimesele, näiteks, on täiesti tarbetu hoiduda oma liikumisjoone paremal äärel, sest vastutulejaid ja möödaminejaid ei ole, või kui ongi, siis näeb neid juba eemalt või jõuab kokku puutudes lahendada,

kumbalt käelt teed anda on soodsam enesele ja teisele.

Tihedasti asustatud maastikupunktidel, eelkõige linnades ja eriti suur-linnades, tingiks niisugune vaba liikumine määratud segadusi. Sel ajal kui kaks meest teineteise möödumise viisi üle järele mõtlevad, on kolmas, neljas viies jne. häiritud, satuvad kokkupõrkesse ja rahulikust liikumisest pole sel korral muidugi enam juttu.

See asjaolu seletab liiklemisreeglite elulist paratamatut tarvidust. Et liiklus tihedasti asustatud paikades pealegi on koondatud teatud kindlatele radadele, teedele ja tänavatele, siis nõuab see omakordselt veel karmimat korrapidamist igalt sellise raja kasutajalt.

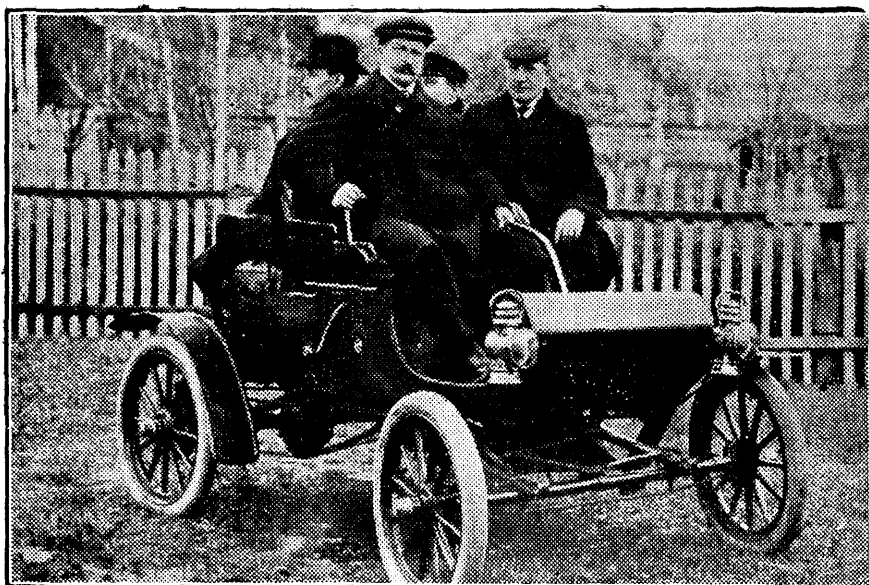
Viimane tõsiasi — liikluse koondamine teatud radadele — on väga tähtis ja oluline ka maaliiklemise seisukohalt. Oleks hoopis ekslik arvata, et liiklemise julgeolek maal on peaaegu sama suur kui eelkirjelda-

tud näites Sahaara kõrbest. Tõsi ju on, et maal enamasti on võimalik tagant tulejat mööda lasta ja vastutulijast mööduda ükskõik kust poolt, ilma et see kedagi kolmandat segaks. See oli nõnda seni, kui liiklemine oli aeglane. Kes garanteerib aga praegu, et samal ajal, kui teie rehkendate, kas vastutulejale teed anda paremalt või vasakult, kihutab teile kiiresti lähelev auto otsa enese õnnetuseks ja teilegi kindlasti mitte rõõmuks?

Maaliiklemise hädahohtlikkus selles just seisabki, et tema julgeolek näib määratult suuremana, kui linnas, tegelikult pole seda aga karva-

teeliiklemine toimus eranditult veoloomade abil. Nende suhteline aeglus ja teede praegusega võrreldes algeline ehitus määrasid tolleaegsed liikluskombed. Neiski rahulikes oludes tekkisid konfliktid kiiremalt liiklevate sõidutõldade ja aeglaste taluvankrite vahel. „Rahvuslikuks“ kombeks meie maal oli veel möödunud sajandil teelt kõrvale hoidumine mõisniku tõlla või vankri läbisõidu puhul.

Selle vanaaegse kiirsõiduki — mõisniku tõlla — kiirus on aga käesoleva sajandi algul meie teedele tunginud mootorsõidukite kiiruse kõrval hoopis tühine.

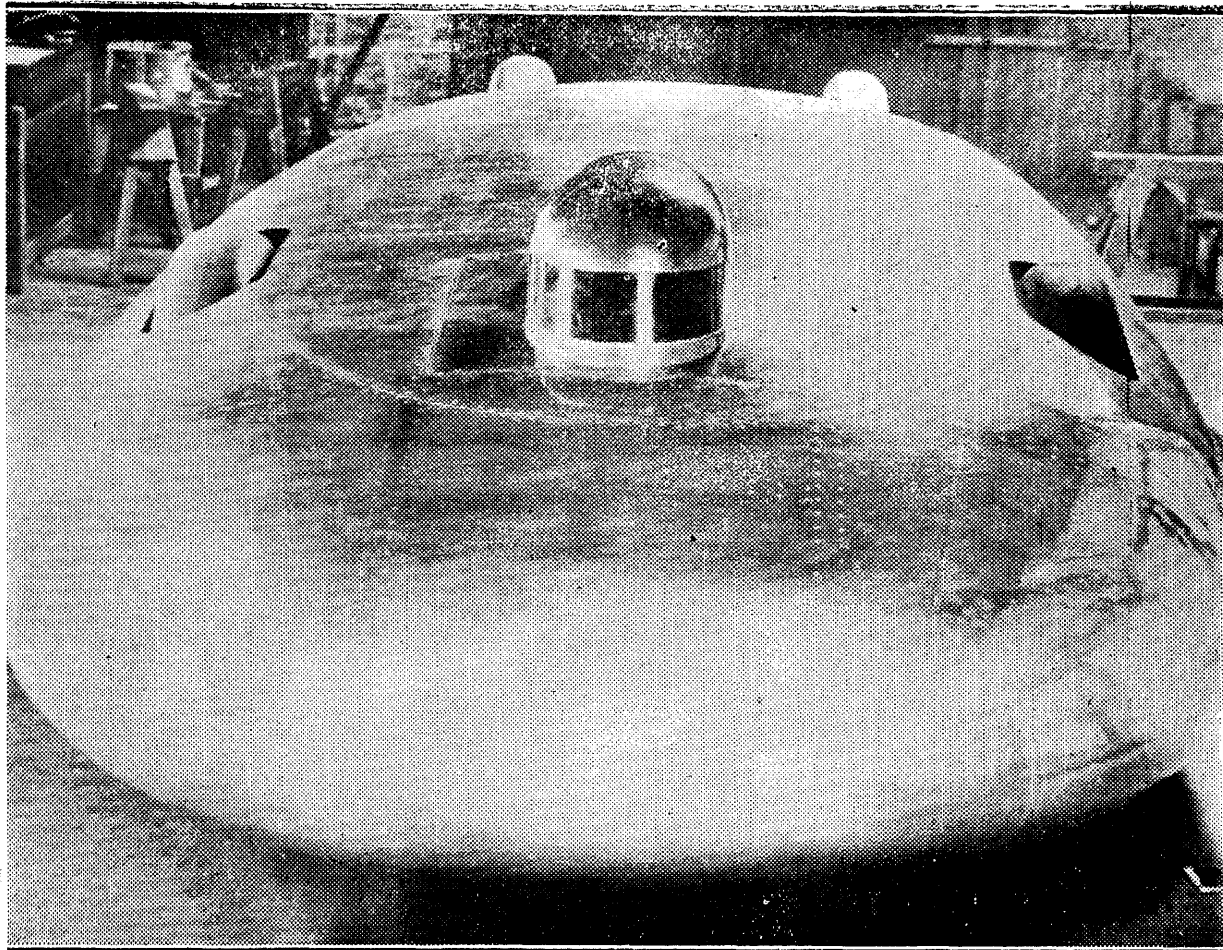
*Auto 1908. a.
(Foto Eestist)*

võrdki. Arvestades liiklemise tihedust linnas ja maal juhtub maanteedel raskemaid liiklusõnnetusi — nagu hiljuti Saaremaal, kus 9 last kaotasid oma ema.

Peamiseks õnnetusjuhtude põhjustajaks maal on just see vaade ja seni ikkagi visalt püsiv arvamine, et maanteedel liikumine on hädahohtu. Liiklemisnädala üheks suureks ülesandeks on just selle vaate vastu võidelda ja maanteed kasutajale selgeks teha, et enese ja oma kaaskodanike elu ja tervise huvides isegi kõige üksildasemal teel tuleb valjusti kinni pidada kõigist liiklemisreeglitest.

Maanteed ja üldse maaliiklemine on kogu inimsoo ajaloo jooksul aina tähtsust juure võitnud. Vanaaegne maan-

Auto on toonud viimaste aastakümnete kestel kaasa olulisi muudatusi kogu meie liiklemise korralduses nii linnas kui maal. Vanaaegsete hobusõidukite kõrval võtavad maantee- ja tänavaliiklemisest praegusel ajal osa jalg- ja mootorrattad, veo- ja sõidutõldad, omnibused ja trammid. Need pole tinginud üksi liiklemiskiiruse suurenemist, vaid autode tarvituselevõtt on toonud kaasa ka vajaduse teedele hoopis uue kuju andmiseks. Kurvete kõrgendatud ääred, siledad truupid ja järsu tõusuta sillad on kujunenud nüüd iseenesest mõistetavaks eeltingimusteks latusale liiklusele. Kui eestis 17 aastat tagasi oli pisut üle 200 mootorsõiduki, siis on neid käesoleval aastal juba ligi 8000! Need arvud suudavad

Inglase John Cobbi uus võidusõiduauto, millega tahetakse purustada maailmarekordi (1938).

iseloomustada meie liiklemise ka s-vu. Ja nad iseloomustavad teisest küljest ka meie liiklemishäda ohtude kasvul! Praegu on 40 korda kardetavam lohakalt ja ettevaatamatult tänaval või maanteel liikuda kui 1921. a. Kes meist ja kui palju sellele on mõelnud? Need kindlasti, kes oma hoobi on saanud, nädalaid haiglas lamaanud ja vahest üldsegi mitte enam uuesti tänavaile tulnud. Meil oli umbes 350 liiklusõnnetust aastas (1937), millest 68 on lõppenud surmaga. Aga nende juba kannatada saanute järelemõtlemine liiklemise üle oli hilineanud. Meie ei tarvitse korrata nende viga, vaid mõtleme nende küsimuste üle juba nüüd, kui meil on veel kaks kätt, kaks jalga, terved roided ja põrutada saamata pea. Meie oleme kergel käel valmis süüdistama õnnetuste korral auto-, trammi- ja bussijuhte — ja ometi on suur osa õnnetusi tingitud kannatada saanu enda ettevaatamatusest (157 juhul 351-st!).

Need on küsimused igapäevale, elulised küsimused noortele ja vanadele, millega tuleb tegeleda, kui ei taheta jääda jalgu elule ja autodele.

Need on aga küsimused ka organisatsioonidele ja eriti noorteorganisatsioonidele. Enese ja kogu rahva huvides on tarvis igapäevale selgeks teha, mida liiklemine meilt nõuab, et meie oma toimingud saaksime lodusasti sooritada ja sellejuures teistele pakkuda sama julgeolekut ja mugavust, mida me ise nõuame nendelt.

Tänavune aasta on meile liiklemisnädala korraldamiseks ühest küljest veel eriti tähtis. Suvel toimub laulupidu ja Vabariigi 20. aastapäeva tähistamine suurte pidustustega. Nende pidustuste ajal kujuneb liiklemine Tallinnas niihästi jalakäijate kui sõidukite rohkuse suhtes erakordseks ja meil võib olla ka esmakordseks. Sellest liiklemisest võtab osa arvukas hulk noori maalt ja eriti ka ÜENU osakon-

dadest. Juba eelmiste laulupidude puhul on liiklemisõnnetuste arv igakord tõhusat tõusu näidanud. Kui meie kõiki oma oskusi kokku ei võta ja eelkõige neid vajalikke oskusi ei omanda, siis tuleb meil nendegi rõõmupäevade kestel ja järgi korduvalt kurtmist, kaebamist, kahetsemist ja pisaraid nende elude ja liikmete pärast, kes oma eksituse või teadmatuse tõttu enesest autod ja trammid üle sõita lasevad.

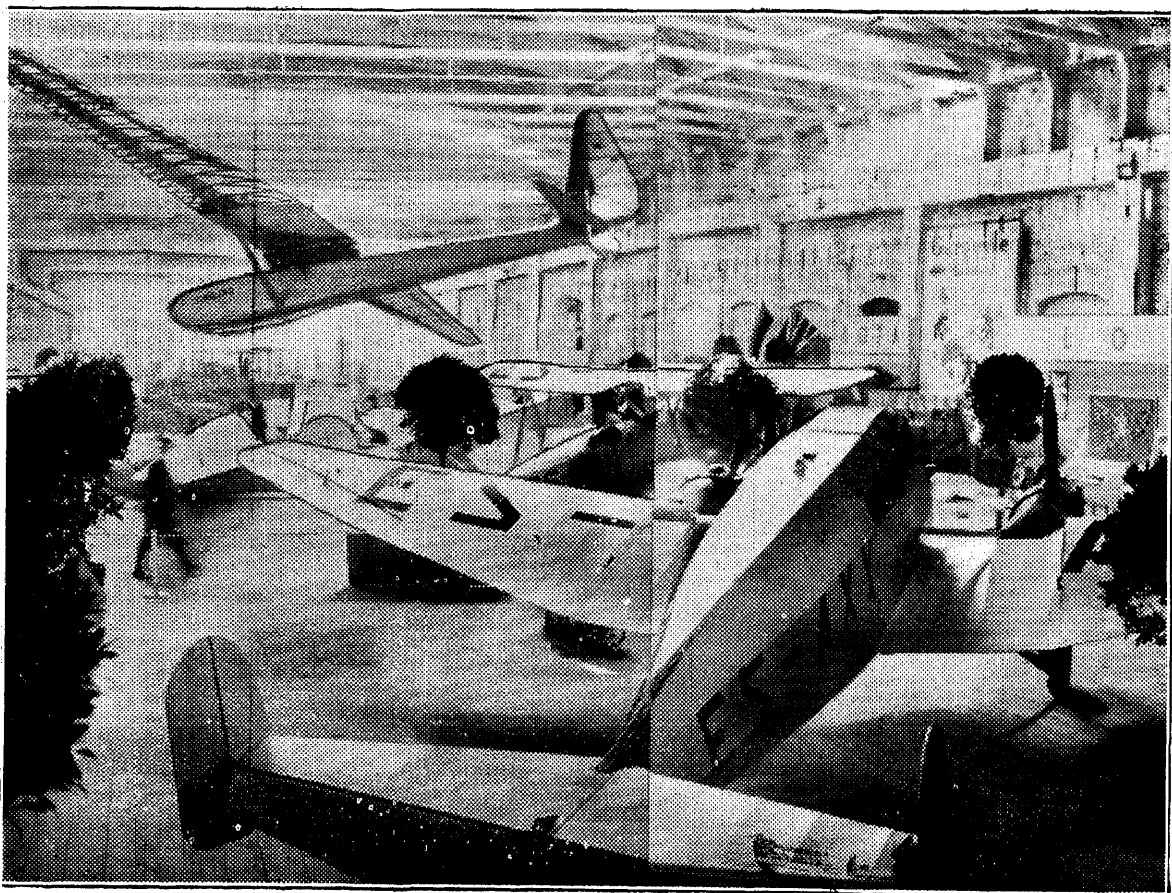
On sellepärast otse hädavajalik, et kõigis ÜENU osakondades liiklemisnädala kestel liiklemisküsimustele tõsisist tähelepanu pühendataks, eriti aga laulupeost ja pidustustest osavõtjaile liiklemismäärusi tutvustataks ja kätte õpetataks. Meie kultuursuse ja tsiviliseerituse tunnuseks ei pea olema mitte ainult kõrged aated ja hoogsad vaimsed harrastused, vaid samuti ja veel enamgi meie välise käitumise laitmatus ja teadlikkus. Liiklemise küsi-

müs on aga üks elulisem ja olulisem käitumise küsimus. Meie ei taha ju olla naeruväärsed nagu see tüdruk, kellest moodne rahvalaul lausub, et ta linnas „...vahtis iga võõrale herrale näkku / ja tänaval jooksis ta teistega kokku“, vaid organiseeritud noored peavad tõestama oma head tahet olla ka liiklemises kõigile teistele heaks eeskujuks.

Liiklemise küsimus on kultuursuse küsimus. Kultuursus on ennekõike enese piiramine ja valitsemine ilma välise surveta, vaba arusaamine enese õigustest ja kohustustest. Ja kultuursuse oluliseks eelduseks on nõuda iseeneselt kõige selle täitmist ja teostamist, mida teistelt soovitakse.

Neid põhimõtteid liiklemisel rakendades oleme teinud kindlasti suure tüki kultuuritööd inimeste säilitamiseks ja kindlustamiseks ning teiste ja enese närvide säästmiseks.

Lennukid liiklemis näitusel Tallinnas 28. IV–2. V

RATTAD

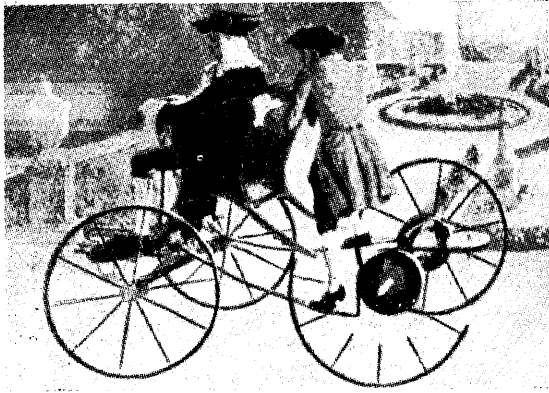
Pikaldasemaks jääb rataste rutuline pö-
rutustakt, suurenevad vaiksed vaheajad ja har-
veneivad tõuked, kuni krudiseva lohina ja äki-
lise nõksu viimase tervituse saatel sõitjad
võivad veenduda, et vagun seisab. Soonurga
Mari oli tõusnud juba aegsasti, peaaegu kohe,
kui sõideti välja eelmisest jaamast, — oli
tõusnud ja hakanud korraldama omi rõivu, —
asetama pakke riulitelt ja pinkide alt enese
kõrvale põrandale, et rongi peatudes oleks
võimalik aegaviimatult haarata neid ja tõtata
vagunist välja. Nüüd ta veel kord kohendab
ümber pea ja ülakeha seotud suurräti hõlmu,
haarab siis kumbagisse kätte kaks kogukat
pakki ja vaevaliselt püüab katta kitsast pin-
kidevahelist teed oma kohalt vaguni ukseni.

Tulla omal jõul vagunist välja nelja ke-
haka käsipakiga, ega see ei ole kerge kellelgi,
aga kahjuks peavad seda sooritama kõik rei-
sijad, kellel on varuks küllaldane pagas, —
ometi Soonurga Marile oli see ülesanne ras-
kem kui kellelegi meist, tavalise kehaehitusega
inimestest. Selle heasüdamliku maanaise mai-
seks ristiks näis olevat ta tohutult jäme keha,
ta tervisest ja jõust lõkendav nägu ning ta
tugevad käed. Kõigile, kes nägid ta vaevalist
teed kitsal vagunirajal, oli korrapealt selge,
et veel enamategi käsipakkide kandmine oleks
olnud tühine asi selle naisemüraka käes, oleks
ainult jatkunud tarvilisel määral ruumi ja
liikumisevõimalusi. Aga ruumi oleks jäänud
väheks Soonurga Marile ka ilma pakkide tü-
lika lisandusega, rääkimata siis veel nüüdsest,
kus pealegi igast pingivahest keegi oli ase-
tanud pakke põrandale jalgu või trügis ise
täies tõsiduses suurema või väiksema visa-
dusega ukse poole. Higipisarad tungisid Mari
otsmikule ja valgusid sirinal suurräti hõlma,
kui ta viimaks jõudis uksemulguni, mis oli
viimaseks, ühtlasi kitsamaks ja ületamatuna
näivaks takistuseks kogu teel. Õnneks jatkus
Maril küllalt jõudu ja visa tahet, nii et ta
suure pingutusega litsus enda lõpuks ukse va-
hele, üks külg ja käsi kahe pakiga ees, teine
teise paariga alles vagunis. Õnneks leidis
vagunis veel paar reisijat, kes soovisid minna
välja sama ukse kaudu, — nende tugeva lit-
sumise tõhusal toetusel suutis viimaks Mari
pugeda läbi ukseava kogu oma maise olemi-
suga. Edasi oli tee veidi laiem ja hingeldades
maandus ta lõpuks jaamaesisel.

Vähe oli jäänud endiseks sellest vagunis
nii korralikult suurrätiga kokku köidetud vää-
rikusest. Aga veel polnud aega mõtelda
enese lõplikule kordaseadmisele. Uus sõlm
suurräti nurkadesse endise rebenenu asemele,
et kõik seisaks siiski ümber ja koos, ning vil-
kalt astus Soonurga Mari jaamaesist kaudu
hoone poole, silmitsedes ise teravalt ümbru-
sesse siia ja sinna.

Oli läinud küllalt aega rübelemisega va-
guniuksel, — enamik rongilt tulejaid oli
jõudnud juba jaamaesisel lahkuja. Sedaenam
imestas Mari, et ta nende väheste seas ei sil-
manud oma poega. Ta pidi ometi olema siin,
Mari ei oskaks ilma temata kuhugi minnagi!
Astus jaamahoonesse, — võibolla ootab poiss
seal, — aga ei leia sealtki otsitavat.

Kaudu ooteruumi välise ukse tänavale jõu-
des oleks Mari peaaegu ohanud ja kahetsenud
oma linnasõitu, vaatama vanemat poega, kes
siin tehnikaülikoolis õppis, — kui parajasti
poleks tulnud päästev mõte, mis surus ohke
ja kahetsuse tagasi: poja aadress oli ju teada,
— mis sest, et ei osanud üksi minna, võis ju
sõita voorimehega, nagu oli kuulnud rääkivat
mitmeidki, kes enne teda linnas käinud. Ja-
maesisel ei paista ühtki voorimeest, — vähe-
malt ei näe Mari midagi, millele sünniks istu-
da liikumise otstarbeks. Veidi eemal on
paar-kolm imelikku läikivat ja kinnist tõld-
vankrit jämedatel ratastel, suurte klaasist sil-
madega ja maatõugu sea ninadega Mari poole,
aga nad näivad küll nii madalad, ei või olla
kuidagi määratud inimeste veoks ja pealegi
pole ühelgi neist hobust ees ega kutsarit
pukis. Mari oli küll kuulnud räägitavat autost
aga ta polnud kunagi katsunud kujutleda,
milline see ilma hobuse ja härja jõuta liikuv
vanker võiks olla ja kui ta püüdiski kujut-
leda, siis, kuuldud juttude põhjal, mis ütlesid
auto olevat varustatud pehme mööbliga ja
kõige muude mugavustega, tekkis kujutlus
mingist vana mõisniku tõlla taolisest, mui-
dugi päratult suuremast hobuseta sõidukist,
mis võiks liikuda umbes raudteerongi moodi.
Siin nende imelikkude pungissilmsete karpide
juures seisis paar meest omavahel
vesteldes. Mari astus lähemale ja päris, kas
siin voorimehi kuskil ei leiduvat? Ja kindla
eitava vastuse peale sõandas veel küsida,
kas ehk autot ei saaks siit lähedalt. Mehed

„Tema kõrgus“ jalutussõidul linna-
pargis XVIII sajandil.

Niisugune oli auto eelkäija, mis liikus
„kondiauruga“.

raputasid arusaamatult päid ja muigasid se-
gaselt, kuni üks vastas kõhklevalt:

— Need siin on ju autod — või vajate veo-
autot?

— Ega mul peale enese ja nende paari
paki ole vedada midagi, — vastab Mari jul-
gemalt. — Ah või niisugused need autod ongi,
— ja nendega ikka päris tõesti võib sõita iga
inimene ja päris ilma hobuseta. Ega ole
vedurit, ka ees?!

— Sõita saab küll, kui aga proud sooviva-
d, — vastab nüüd üks mees teenistusval-
milt.

— Kui see aga liiga kallid ei ole maaini-
mese jaoks? — pärib veel Mari kinnituseks.

— Ega voorimeeski ole odavam — vastab
autojuht ja avab masina ukse. — Kaugele
proua soovib sõita?

Kui Mari on nimetanud aadressi ja juht
umbkaudse hinna, ongi sõidukaup koos. Rei-
palt aitab autojuht Mari pakke autosse laa-
dida ja ollaksegi niikaugel, et sõitja võiks
asuda masinasse. Mari pistab õlad ja pea
läbi kitsa ukse kätega end edasi terides, aga
puusad ei taha anda järgi. Tõuka jalgadega
või tiri kätega, — mis kitsas see kitsas —
ei pääse edasi. Juba on juht vihastanud ja
naernud, juba on ta tirinud Marit seestpoolt
ja tõganud takka, — kõik täitsa tulemusteta
töö. Siis kuuleb ähkv ja lõõtsutav Mari selja
takka tuttavat häält.

— Noh, ema, mis sa siin siis teed?

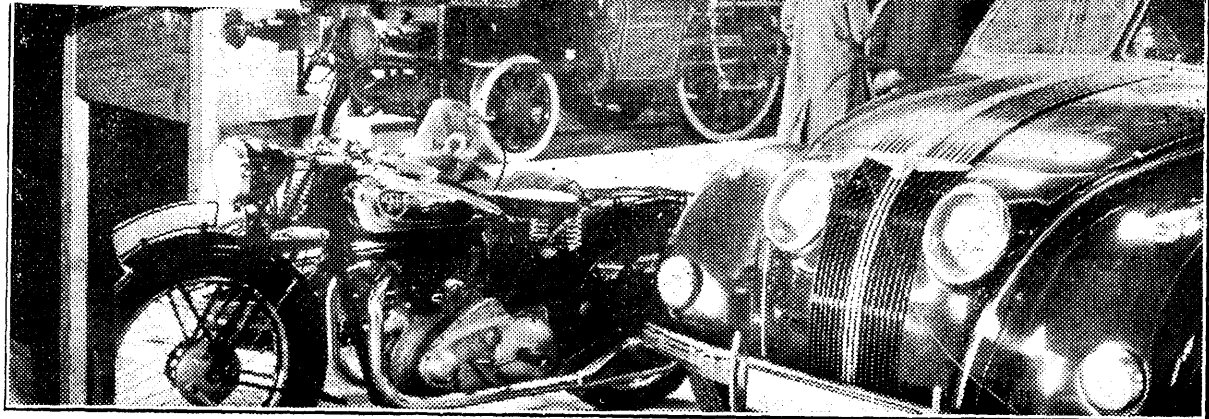
See on ju Anton, muidugi! Jumal tänatud,
et ta viimaks tuli! Nägemisrõõm oli suur. Ja
kuna tehnikaüliõpilasele on korrastealt selge,
et vaevalt leiduks autot, kuhu ema kergesti
sisse mahuks, siis otsustatakse minna jala.
Teegi ei olevat liiga pikk.

Kodus, maal, seal kaugel Soonurgas on
Mari ikka julge ja rahulik. Kõik muugi on

seal vaikne ja kärata. Seda rahutum on kogu
elu ja olemine siin südalinna lähedal ja sama-
võrd julgusetum ja ärevam Soonurga pere-
naine. Siin sibavad jalakäijate hulgas, veo- ja
sõiduautode silmi-kirjustavad read, vahel
sekka punane autobus ja voorimehe kapju pla-
gistav hobune lagunenud troska ees. Kõige
hirmsamad on need bussid, mida Anton ni-
metab moodsaimateks liiklemisvahenditeks.

Nagu korstnatu saun, mõistmatu, kumb esi-
mene, kumb tagumine pool, hakkas üks see-
sugune liikuma just Mari nina ees, käänatas
oma pikka pärapoolt peaaegu Antoni õlani,
nii et Mari sellest teiselt poolt haaras ja ema-
le, vastu maja seina vedas. Kui nüüd Anton
jääks auto alla, mis teeks tema, Mari siis
veel siin üksinda? Ei muud, kui mine ka
sama teed, ka auto alla, — ega mujale pää-
seks! Siis nad pidid minema üle tee kuski,
kus autodel polnudki peaaegu vahet ja kus
mingi ümmariku künka otsas seisis politseinik,
tehes valgete kinnaskättega imelikke liigutusi,
ise seejuures tõsine ja asjalik. Parajasti nad
jõudsid keset tänavat, kui nurga takka ilmus
punane bussi-hiiglane. Siis põgenes Anton
üle tee ja Mari pages pimesilmi tagasi. Är-
ritusest hingetuna ta tahtis uuesti katsetada
üleminekut, kui üsna ta kannul rõõgatas auto
ja Mari taas oli sunnitud pagema kõnniteele.
Tugevad käed lausa värisesid hirmust ja äre-
vusest, kui ta viimaks jälle sõandas astuda
kõnnitee äärelle ja vaatas hoolega kahele poole,
kas ei varitse kuski mõni uus hädaoht.
Anton oli teisel pool teed ja kutsus käega,
aga Mari nägi ikka enne uut lähenevat autot,
kui jõudis astuda sõiduteele. Viimaks, kui
Anton juba kärsitult pidi tulema uuesti üle
emale järgi, ei olnud kumbalgi pool näha ega
kuulda ühtki sõidukit ja Mari astus arglikult
paar sammu üle rentsi. Siis ta, kuuldes An-

F. Krulli tehastes valmistatud Eesti vedur

toni julgustavat „ruttu, ruttu“, arvas lähenevat jälle mingit häda, pidi pöörduma tagasi, vaatas ringi ega näinud midagi, — ning jooksis siis südame värisedes Antoni suunas. Tont teab, kust see auto oli tulnud, aga vaevalt oli Mari üle kesktee, kui kuulis kõrva ääres röögatust, pillas käest paki ja tõstis käed silme ette ning jooksis pimesi edasi.

Anton peatas ta, muidu oleks ta riivanud maja nurka ja jooksnud uuesti teisele tänavale. Pakk toodi Marile järgi ja tooja sõnas julgustavalt, autot ei pruukivat karta. Muidugi, ega Marigi pole peru hobune, et ta just kardaks, aga kui ikka tuleb sulle otsa, röögatab ainult korra ja ajab su küljeli, mis siis sellestki kasu on, et sa ei karda?

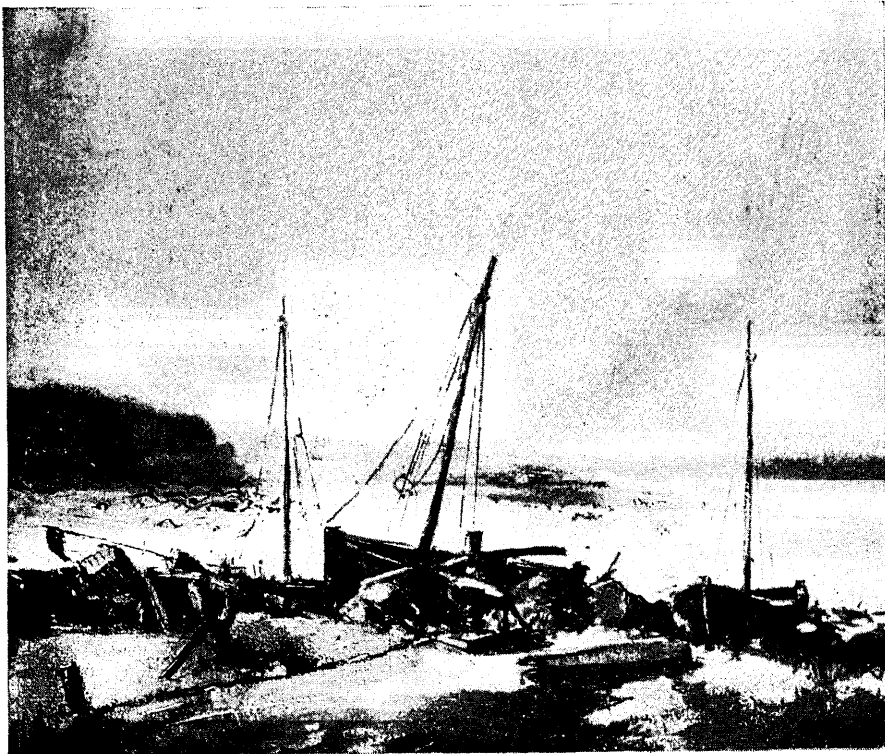
Veel üks kaelamurdev käik üle tänava, kuigi juba märksa rahulikumast kohast, mis siiski võtab Marile higipisarad näkku, — ja jõutakse viimaks hoopis vaiksesse kõrvaltänavasse. Siinsamas elabki Anton, — eks ole jaama lähedal?

Muidugi see on lühem kui Soonurga kirikutee, ja seda viimastki on käidud vahest jala, ometi tunneb Mari, et ta on väsinum kui ühelgi pühapäeval, mil oli käinud kodust kiriku ja tagasi. Mari tahab kohe minna magama.

Anton juba korraldab talle aset sel ajal,

kui ta ise koorib endalt mitmeid rätikuid ja jakke, seelikuid ja kampsuneid, missugused isegi küllaldast kehakust märgatavalt aitasid rõhutada. Siis tuleb Marile meele väga ebamugav rongisõit ja veel ebamugavam vagunist pääsemine, mis omakorda sunnivad teda paluma Antonit, et see isale kirjutaks, tulgu vanamees hobusega linna Marile järgi, tema teist korda seesugust rongisõitu ei kannatavat.

Ning siis püüab Mari jääda magama. Aga kaua enne, kui tuleb kosutav ei millestki hooliv uni, vaevleb Mari poolunes, peab üha jälle ja jälle jooksuma üle laia tänava, peab ristlema autode vahel ja pörkuma vastu punaste autobuste kõrgeid külgi, ning siis tuleb suur auto parajasti, kui Mari on keset tänavat, tõukab teda enda ees ja rooli taga istub suur orikas, — seesama, kes proovis omi kihvu Mari sääremarjal, — istub rooli taga, valged kindad käes ja röögatab halastamatult — just nii, nagu oli röögatanud siis, kui sai Marilt vitsaga koonu pihta, et ei lasknud korralikult valada endale toitu künnasse. Valged kindad liiguvad siia sinna ja orikal on pühalik-tõsine nägu. Siis hakkavad pöörlema rattad, kirjud rattad, ise rütmiliselt pörutades, pöörlevad üha ägeneva kiirusega ja matavad Mari eneste alla, kuni temastki pole midagi muud kui pöörlev ratas.

R. Nutman

Maaistik paatidega

Ivar Paulsou

SONETTE TÖÖST

1.

Kui siia asusid, sul kaaslasiks vaid sood,
kus kasvas kõverikke kidurpajupuid
ja vahel nende lamas sohhu eksind looma luid
ning seltsiks kõigel sel vaid sügistuulehood.
Siin möödub aastaid, vältel mil sa kodu lood,
hulk kus sind ootab õhtul lapsesuid.
Nüüd nende keskel veedad töökaid kuid,
mil ajal neile päevast-päeva tulevikku kood...
Nii möödub märkamatult päev ja nädal,
läind aastad, oled tööst ja tuulest pruun.
Siin seisad uudismaal kui tuules määnd,
su käed teind ammu lõpu soode mädal,
sel maal nüüd talu õitsev, tallis ruun,
— kesk omaloodud jõukust lõpeb töökas ränd!

2.

Taas hommik, tärkab elu võitlev jaht
ja virgub unest krana terasluustik
ning agulis vast ehitusel puustik,
töö haarab kõike, kustub viimne lambitaht.
Kuid ammu juba korstnaist tahmavaht
vaond üle linna, mille kivisuustik
ta neelab, et pea koristaja nuustik
ja vihmavesi viiksid ta, kus laht...
Loov tööstuslinn, siin puhatakse pikad ööd,
et jõudu kogudes taas rikkust luua
— linn kõigi palehigis tõusnud poriaugust.
Siin püsi sul vaid siis, kui kaasa lööd,
ei põlga vaeva, pinget ülimat seks tuua,
et võita püsivtööga õnnekaugust!...

Omakultuuri nädala muljeid

Esimene, president K. Pätsi kõrge patroonaaži all teostunud omakultuuri nädal on möödunud. Kuigi üksikasjalikke andmeid nädala ürituste ja laadi kohta saame esitada hiljem, võime siinkohal kinnitada nädala üldist õnnestumist, arvestades olukordi ja korraldaja ainelisi võimalusi. Sihid, mida korraldajad üles seadsid, nagu meie omapära ja kultuuri-saavutuste esiletõstmine, mineviku ja oleviku saavutuste kõrvutamise, rahva iseteadvuse õhutamise ja äratamine — leidsid raadio-loengute, ajalehekirjutuste ja üleriigiliselt kohtadel korraldatud ettevõtete kaudu väarikat ja rahuldavat teostamist. Seni kohtadelt saadud otsesedki andmed kõnelevad üldiselt hääd. Rahva osavõtt aktustest ja teistest üritustest on olnud võrdlemisi elav, ettekanded sisuliselt õnnestunud hästi ning osavõtjate meeleolu üldiselt olnud väga hea, paiguti isegi ülev.

Sel puhul ajakirjanduses ilmunud artiklitest ja sõnumitestki käib läbi üldiselt hääskiitvev ja pooldav toon: omakultuuri viljelemine ning esiletõstmine on vajalik juba meie füüsilisegi olemasolu seisukohalt.

Võime esimese omakultuuri nädala töötulemustega jääda rahule ning avaldada tänu kõigile asutustele ja organisatsioonidele ning väga paljudele isikutele, kes selle suurürituse kordaminekule ühel või teisel teel kaasa aidanud.

Oleme veendunud, et rahvas vajab ja hindab seesuguseid üritusi ning et neid tuleb korraldada ka edaspidi. Just see viimane asjaolu sunnib meid peatuma ka mõnede ilmenenud puuduste juures.

Üheks üldiseks puuduseks oli liig lühikene ettevalmistuse aeg kohtadel. Nädala ülesanded, nagu ühiste aktuste ja loenguseeriade korraldamine, vanade tegelaste austamine, näituste korraldamine nõuab vähemalt paari-kuulist ettevalmistusaega, mis aga seekord Eesti Vabariigi 20-a. juubelipidustuste ja valimiste tõttu lühenes peagu kahele nädalale. Seoses sellega jäid paljudes kohtades toimumata või hõredaks kohapealsete organisatsioonide ühisalgatused, jäid läbiviimata ühisnäitused, tegelaste austamised ja muud aeganoüdavamad ettevõtted. Pealegi oli omakultuuri nädala tähistamine kohtadel seekord veel tundmata ja uus üritus. Ka polnud kiires tempos igakord aega kaasa tõmmata omavalit-

susi, mis algatusele kohtadel oleks annud vajalikult suurema väarikuse.

Eriti aktiivselt löid omakultuuri nädala üritustele kaasa vanad ja vastsed linnad ja viimastest veel eriti need, kelledega korraldajad suutsid luua isiklikku kontakti. Korraldati õnnestunud aktusi, näitusi, loenguid, lavastusi ja leiatati mõningaid muidki omapäraseid ettevõtteid omakultuuri nädala tähistamiseks.

On loomulik, et niisugune tihe kontakt kesk-kohaga oleks pidanud loodama kõigi suuremate maakondlike (kihelkondlike) keskustega, kes omakultuuri nädala tähistamisele olid kaasa palutud. See oleks arvamata suurelt aidanud kaasa kohtadel algatatud ürituste väarikusele ja hääle kordaminekule.

Selle suure ülesande läbiviimiseks ei küündinud aga korraldava organisatsiooni, ÜENU, majanduslik jõud.

Samuti, ainelistel põhjustel, võisid ainult väga väikeses ulatuses teostada kõnelejate väljasaatmist, mis asja uudust silmas pidades oleks olnud väga vajalik. Siit oleks järeldus see, et edaspidi niisuguseid rahva aktiveerimiseks ette võetavad suurüritused kindlasti väärriksid ulatuslikku majanduslikku tuge. Organisatsioonidel, kes oma otseste ülesannete täitmisel peavad heitlema rahaliste raskustega, pole võimalik kulutada summasid, mida niisugused üritused oma täielikuks õnnestumiseks vajaksid.

Mõningad uued üritused, millede kordaminekus juhiste koostamisel kaheldi, leidsid siiski mitmel pool õnnestunud teostamist.

Niisugusena toimus linnades teaduslike asutuste tasuta külastamine laiade rahvahulkade poolt. Tallinna Tehnika Ülikooli külastas selleks määratud päeval 20 ekskursiooni. Eesti Rahva Muuseumis oli määratud päeval tung väga suur ning külastajaid üle 1000, samuti ka Viljandi muuseumis. Ka paljud teised teaduslikud asutused, kunstikogud ja kunstinäitused olid tulvil külastajaid. Direktor J. Ümariku Ameerikast kaasa toodud idee on olnud rakendatav ning väärrib ka tulevikus arvestamist.

Korraldajad pidasid üheks raskemaks ürituseks maal vanade kultuurtegelaste austamist, mille kohta oli võrdlemisi palju sõnavõtte. Arvati, et selle ürituse läbi-

K A A S L A N E

Kuhu ma iganes lähen, ikka jälitab mind mu nähtamatu kaaslane. Ta ei lahku minust hetkekski ja ta käib varjuna minu kannul nagu truu koer järgneb oma peremehele.

Ma ei näe, aga tunnen tema ligidust ja olen temast vallutatud. Väike ning saamatu olen tema kõrval; alistun tema tujudele ja nõustun tema mõtetega. Kuigi ma pole kaaslast näinud, tean milline ta näib.

Ta on minuna kõhn, sisselangenud põskedega ja haiglaste silmadega nagu oleks tal praegu kohutav palavik. Ta on tülpinud ilmega. Ent iialgi ei leidu temas pessimismi eoseid, sest ta on alati siiras optimist ja selles suhtes läheme lahku, kuna mina kõigun kord siia ja sinna.

Sageli, kui olen otsinud kohta ja pole seda leidnud, kui olen väsinud, raevunud maailmale, mul ei ole toitu isu kustutada, mis piitsutab mu vaikse iseloomu metsikuks, ja minu taskuis pole ammu enam raha kõlisenud, siis tormavad minu üle kurjad mõtted. Olen

tunud vastikust elust, et see on hall ja vilets ja ilmetu; tükk nõõri ning kõik oleks lõpetatud.

Siis mu kaaslane pahandab minuga nagu lapsega, kes on tabatud lubamatult teolt:

— Sa jäta maha säärasead mõtted!

Ja ma ei saa muidu, kui annan talle järgi; raputan enesest halvad mõtted nagu higise ja musta pesu, mis mind sunnivad käima kõrvalisi tänavaid, hoiduma tuttavaist, kelle rahulikud näod teevad mulle ängistavat valu ja ma muutun taas inimeseks. Ma võin naerata, ma saan mõnest väikesest sündmusest liigutatud. Mõni ammu unustatud episood meenub, — see võib anda tervele päevale sisu. Mõni õnnestunud nali, mõni möödunud muredeta aasta, mõni kelmikas huultekumerus või käeviibe võib anda elule kustumatu ilu ja teha nukragi õnnelikuks.

Ka rahu ei anna kaaslane mulle, sest ta sunnib mind ikka käima kontoreis ja majus — otsimas tööd. Ma käin, alistun temale ning ei vaidle vas-

viimine lahkarvamisi ja kadetsemist tekitab. Midagi sellesarnast ei toimunud ja kõikjal, kus austamist toimetati (Pärnu-Jaagupi, Tapa, Elva, Navi, Varbola jm.), on see õnnestunud sajaprotsendiliselt. Nii austatavad, rahvas kui ka juuresolev noorus on olnud liigutatud ja paljudel vanadel pisaradki silmas. Seegi uudne üritus on siis tõestanud oma vajalikust ja elujõudu.

Teise suurema ürituse liigi, näituste, kohta pole veel täpset ülevaadet. Andmed kohtadest, kus neid korraldati, kõnelevad õnnestumisest. On selge, et sellele ürituste liigile pikem ettevalmistusaeg kõigiti ainult kasulik oleks olnud.

Nädala kaudu avastati aga kõikjal küllaldaselt kohalikke kõnelejaid. Üldiselt ju ei hinnata meil kõnet esinemiste eeskavas, eriti mitte oma inimesi. Ja suuremate ürituste puhul tavaliselt rünnatakse väliskõnelejaid. Omakultuuri nädala teemad aga nõudsid mehi kohtadelt, et selgitada kohalikku arengut ja kultuurtegevust. Ja neid kõnelejaid leidis

üllatavalt rohkesti, sest meie rahvas on ju üldiselt haritud rahvas.

Kui provintsis omakultuuri aktustel ja muil üritustel rahvast oli väga arvukalt ja Jõhvis, Narvas, Võrus, Tapal ning mujal osavõlta soovijad ei mahtunud ruumidesse, siis oli Tallinnas kutsetest ja reklaamist hoolimata aktusel veel ruumi. Ja kuna provintsis õpilaskond moodustas suure osa aktuse rahvast ning Paides pea ainult õpilased täitsid saali, siis Tallinnas puudusid nii õpilased kui ka õpetajad aktustel: nii esindas Tallinna suurt õpilas- ja õpetajaskonda ainult koolivalitsuse juhataja ühes isikus. Sool nagu on tuimaks jäänud — arvati. Omakultuuri viljelemise asemel on ju Tallinnas võimalus viljelda ka muid kultuure ning näib et nii Tallinna õpetajaskond kui ka õpilased teisteski kultuuriasutistes end liigselt tagasi tõmbavad. Seegi asi vajaks tulevikus kaalumist nagu mitmed muudki nähted meie omakultuuri teel. Loodame, et nende juures peatatakse ka edaspidi „Eesti Nooruse“ veergudel.

J. Võerahansu

„Proua D. P. portree“

tu, kuna tean, et tema on minu tahte isand, ehkki olen kõigile lootustele heitnud käega.

Olen väsinud, ihkan tööd ja toitu, aga minu ümber on vaid minu oma sammude nõrk kaja...

Istun vahel pingile, mis armastajate poolt on kratsitud täis südameid, nooli ja tähti kuupäevadega, mis peavad tähistama õnnelikke hetki... Teie rumalad, võib-olla teeb see teile hiljem valu, nähes neid lõikeid. Puu on külm ja halastamatu.

Mõtlen elule, mis näib vilets ringitamumine olevat ja mulle meenub kuskil puuris nähtud orav, kes tallas ratast!...

Ohe tõuseb rinnust nagu séalt võib tõusta ka rõõm, naer — tuhat inimese hinge erilist väljendust. On hea olla... kui polekski tarvis kunagi enam tõusta ja mõtelda.

Aga siis sosistab kaaslane mulle:

— Siit ära!... Siin pole sinu koht. Mitte istuda ja nõnda mõelda ning külmetuda. See ei anna sulle midagi. Ainult käi. Võitle!...

Ja ma käin ja käin ning saan käies uut jõudu ja usku. Ma võitlen ras-

kustega ja elu on nagu meri — kord tuleb mõõn, kord tõus.

— Looda, looda, ütleb Kaaslane. Lootus on suurim varandus.

Ma kannatan ja loodan ning päevad lähevad, ruttavad halliks ahelaks. Mõõduvad ja ununevad ning ainult eelolev on tähtis.

Kohtan kamraade ja need kutsuvad mind kõrtsi. Oh kui ihaldavaks võib lihtne kutse muuta kõrtsi, lihtsa valgustatud suure ruumi, kui seal pole enam kaua käidud. Ja viina, mis pehmel helgib tuledel valgusel klaasides, kui oled laupäevaõhtul lõpetanud töö ning istud sõbraga mõnuses vestluses, või kuulad muusikat, ehk arutate möödunud nädala sündmusi...

Olen juba minekul, kuid siis tunnen Kaaslase luiset kätt õlale laskuvat, nii et värin läbib mind. — Mitte sinna! ütleb ta. Seal pole sinusugustele midagi.

Tahaksin rabelda end temast vabaks. Tahaksin virutada ta maha ja ma peksaksin teda halastamatult, kuid ma ei suuda, — ma alistun vaikselt.

— Ei, vastan ma kamraadidele ja

teen nii nagu oleks mul kibedasti vajadus kuhugi minna ja siis muidugi lähivad sõbrad minuta ning ma näen pudeleid, naervaid silmi ja mulle meenub mõnigi õhtu, mis olen ise pudelite taga veetnud. Jälestan elu ja Kaaslast.

Ma seisatan valgustatud akende ees. Sees mürtsub orkester, näen rõõmsaid nägusid ja tantsivaid paare. Laudadel auravad kohvitassid, taldrikuil on küpsised; tunnen nende hõngu sõõrmeis kõditavat!...

Ei saa, ei või... Oi, milline isu ja võimas kutsumus!

Surun käe laubale, hingan raskesti, toetun kiviste seinte najale ja mu süda väriseb. Kunagi olin külaline seal, — siis kui mul oli veel teenistus.

Samas kuulen Kaaslase häält: vastikut, metallist häält, mille iga sõna on nagu noatorge ihhu:

— Minema siit! Häbene enese himu!

Lohisevate sammudega ruttan eemale ja mul on piinlik enese riietuse pärast.

— Sa pead muretsema talveks uue mantli, sobiva mütsi ja terved kingad!...

Ta tuletab seda mulle meelde üha, see on nagu mõnikord haava lõikav, lakkamatu valu. Olen sellest tulpinud kõrini ja ma olen päris haige Kaaslase vihkamisest. Tapaksin tema, oleks see mul kuidagi võimalik. Ma ei nutaks

ainustki pisarat, vaid ma naeraksin ta kääpal.

Ning ühel päeval saangi koha; töö, mis mind tõstab välja senisest elust.

Kuid imelik, samal päeval mu Kaaslane lakkas olemast minuga — ma ei tunne enam teda enese kõrval... taga...

Ei kuule enam tema lohisevaid samme, raske kõnnaku kõma, millist väga vihkan. Vahel jään kuulatama, kuid see oli ainult pete kõrvus, — mälestus Kaaslasest.

Kuhu ta jäi? Kadus?

Ma ei murragi sellega oma pead. Ma ei kahetse, mul pole mingit muret temast. Olen Kaaslase juba unustanud. Ta on mulle kaugel ja võõras, ehkki see päev oli nagu eilne, kui viibisime kahekesi. Täna ta on kaugel ja maetud. Ma ei tunne mingit kahju temast, kuigi ta oleks ka surnud. Mul on vaid rõõm, et ta on hukkunud.

Võib-olla, et ta on surnud, võib-olla elab ja käib nähtamatu kaaslasena nagu vari mõne endise minutaolise kohata, näljas ja rahata kõrval, julgustades, trööstides ning sosistades nõrgalt kuid veenvalt kõrva: — Käi! Käi!...

Ta on väsimatu, ta on imelise jõu kehastis. Tema on terasena tugev ja kõva; ta on igas inimeses.

Ta on Lootus ja Südametunnistus.

Konrad Mägi

„Saaremaa maastik“

ED. VIIRALT

„TIIGER“

Ralf Perman

Kuupaiste

Sinine kuu särab katuste tsingil,
kaisutab kuuskede kummargil päid,
tantsiskleb tubades uinuvais ringi,
arastleb aknail ta kahvatu läik.

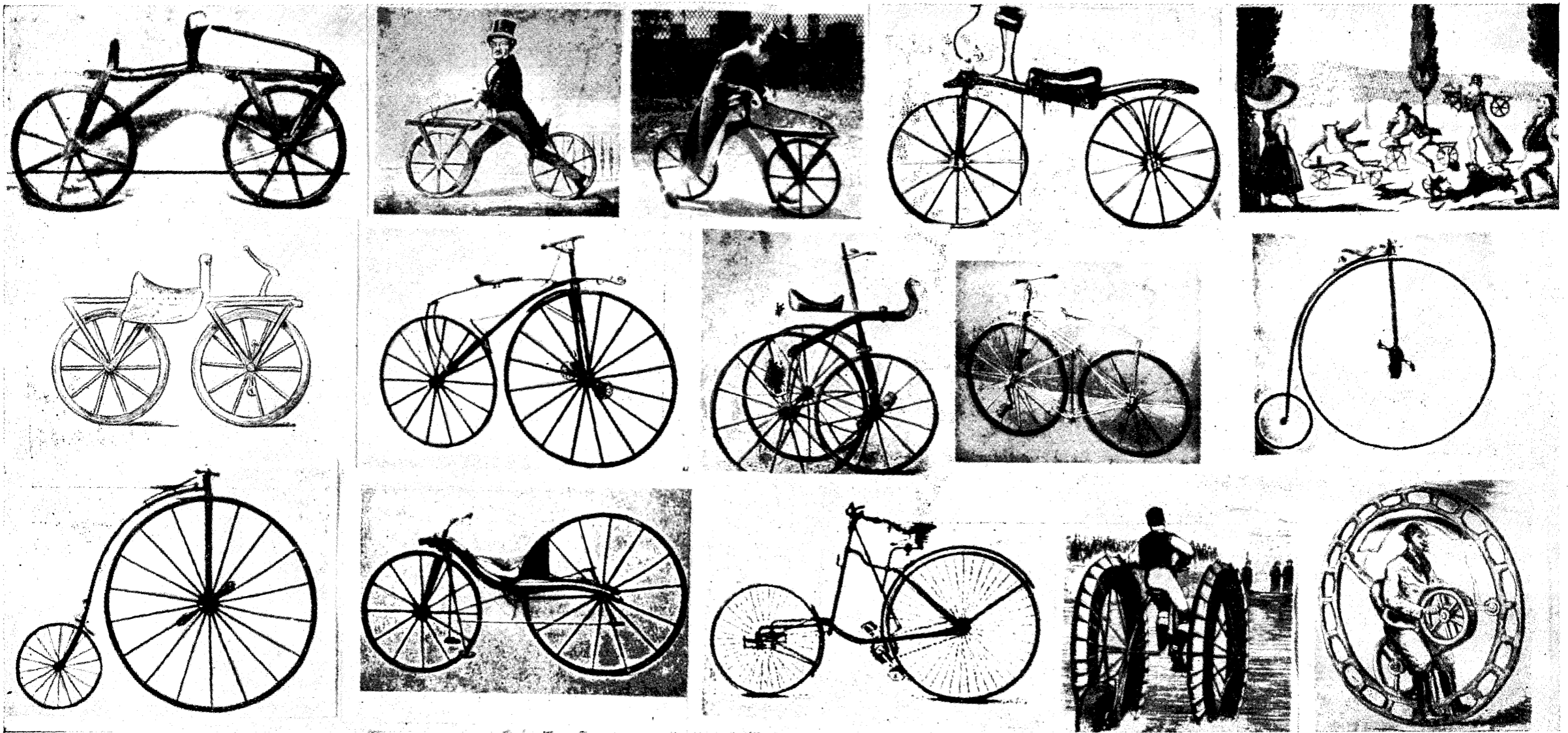
Süleleb siidis ja sametis puhmi,
naeratab vastu siis niidlevas jões,
matkab kord hämaraid laasi ja luhti,
puhandub metsade süngeimast nõest.

Tungides kõikjale, sinine valgus
valgustab südameid lummuvus õös,
valgustab seni, kui varjude kalgus
alistub, anastet päikesevööst.

Rongaisa

Sa ootad suve, ja kui see ei saabu,
vead kukla higist läpatunud kaabu
ja märkamata laste härrast nuttu,
kaod nagu haihtuv vari kevaduttu.
Lööd käega roojahaisus palakatele,
vead lapi peale oma jalakattele
ja lahkud lällutades, uisa-päisa.

Teel pole kõrtsi, mida sa ei väisa.
Veel kaua aga sinu kambris kajab
nutt halav laste. Vahest vajab
neist mõni toitu, mõni emanisa,
kuid surnud ema, jäänd vaid rongaisa.

TEADUS & TEHNIKA: JALGRATTA AJALUGU PILTIDES

Seletavate märkustega varustanud E. SAADRE

Jalgratas on meie maa populaarsemaid sõidukeid ja võidab aasta-aastalt eriti maailkleemises tähtsust juure. Vähesed rattakasutajaist tunnevad lähemalt seda hiigla arengut, mille jalgratas umbes 100 viimase aasta jooksul läbi on teinud. Ülalolevad pildid pakuvad sellest põgusa ülevaate:

Alustades ülalt vasakult näeme: I pildil vabahärra von Drais' jalgratast, nii kuidas see oli a. 1813. See ei ole mitte päris esimene omasugune. Juba 1790. a. oli prantslane de Sivrac Pariisis tulnud ideele kahe ratta ühendamise teel saada vahendit kiiremaks jalgsiliiklemiseks. 1795. a. Pariisi keigarid tarvitasid selliseid „kiirliikujaid“ tänavail, kuigi neid ei saanud juhtida teisiti kui ratast üles tõstes. Frankfurti paruni Drais' jalgratas oli juba juhitud.

II pildil näeme parun-leidurit oma rattal sõitmas. Tema nime järgi hüüti neid „riistapuid“ dresiinideks. III pildil

nähtub väike pingutus selle härrasmehe kujust, kes dresiooni sõiduks tarvitab.

IV pildil näeme inglase D. Johnson'i poolt tublisti täiendatud ja parandatud ratast, mis peale muu muutus ka spordiriistaks (1816).

V pilt on karikatuur jalgrattavõidusõidust aastal 1817.

Niisuguse „dresiinina“ püsis jalgratas tarvitusel hulk aastaid. Üks saksa noormees Moritz Fischer kasutas sellist dresiooni oma kooliteel, kuna tal oli pikk maa sõita. Ta nägi ära sellise ratta puudused ja meheks kasvanuna leiutas 1853 esiratta külge kinnitatud pedaaleid. Üht sellist ratast, mille leiutas Baader a. 1862, näeme VI pildil. Kuid selliseidki rattaid polnud polnud keerge kasutada. Kõigepealt kaalusid nad palju. Teiseks nad pöörutasid. Katsuti valmistada kergemaid rattaid ja sadul kinnitati vedrule. Sellist näeme VII pildil. Pedaalidel polnud vabajooksu ja selle tõttu need rattad said „säärevaristaja“

nime. Laste ja vanemate inimeste jaoks, kellele tasakaalu hoidmine kahel rattal oli raske, ehitati kolmerattalisi „säärevaristajaid“. Niisugust näeme VIII pildil (a. 1870). IX pildil näeme „säärevaristajat“ varustatuna juba teraskodaratega (seni olid puukodarad). See vähendas tunduvalt ratta kaalu. Samal ajal (1870) võeti tarvitusele ka kummeerhvid, mis oma elastsuse tõttu säärete rappumist tunduvalt vähendasid. Kiiruse suurendamiseks hakati 1880. a. paiku tegema suure esirattaga jalgrattaid. Nii sündisid „kõgerattad“, milliseid näeme pildidel X ja XI. Pildil X (ratas a. 1885) on esmakordselt näha terastoru de tarvitamist jalgrattaste juures, mis omakorda palju vähendas ratta kaalu.

Juba hulga varem oli hakatud tegema katseid tagarattaveoga. Selliselt konstrueeritud „säärevaristajat“ näeme XII pildil, aastast 1843. Kuid ketivedu arenes alles üsna hilisel ajal, kui jalgratta praegune kuju oli juba enamvähem saavutatud. 1885 valmistati Inglismaal esimene ketiveoga ratas,

Sellist kujutab pilt XIII. Ka on siin sadul juba nihutatud tagaratta kohale. Et niisuguse ehitusega rattal sõites tarbekorral võis jalad maha toetada hüüti neid „julgeoleku-jalgrattaks“. Tagaratta- ja ketiveo tõttu hakkas vähenema ka ratta suuruse vahe. Pildil XIII kujutatud ratas sisaldab juba kõik praeguse jalgratta olulisemad välised elemendid. Kuullaagrid, vabajooks ja hulk muid olulisi piisajusi, mis väliskujus ei peegeldu, tulid muidugi pärast 1890-t aastat.

Praegune jalgratas on igapäevaelu kodu. Seda võrreldagu juba tegelikkusest sünnete pildidega.

Lõpuks esitavad pildid XIV ja XV kaht kurioosumit jalgratta arengust: pildil XIV on Brüsselis 1883 kellegi Kuma-nimelise isanda poolt valmistatud veejalgratas, mille puhul ajalehed kirjutasid, et paraku ei saa jalgrattaga veel küll lennata, kuid vees sõita juba võib. Lisati: „Inimene, peatu!“.

Maa peal sõitmiseks on määratud kellegi Hemmingi poolt konstrueeritud „tsentraal-jalgratas“ (1870). Pilt ei vaja lähemat seletamist.

G. REINDORF

JOONISTUS

Ellen Nõmmann

Kadunud kodu

Liivaluited, rannasääred,
Metsateed ja taevaääred,
Murdveelained, uljad tuuled, —
Minu rajad, minu luuled:
Kaua igatsesin teid!

*

Kitsad kambrid, hallid seinad,
Musta mure rasked leinad,
Toa nõgipalksed kiilud,
Aganleiva ahtad viilud —
Leidsin eest.

*

Lootsin kulda, leidsin kruusa.
Tabas südant, rabas puusa
kurbus. Pisar silmapilus
tundsin: ainult luuleilus
Püsib kadund kodu.

Lahendus

Ei iialgi tahtnud, et teaksid
Kust läheb mu mõte ja tee —
Ei soovinud, et Sina näeksid,
Kust kaudu saan üle vee.

*

Ma olin veel siinpool piiri:
Sa nägid, et ebales jalg. —
Ma tahtsin sult juhatuskiiri,
Ja ihkas Su paitust mu palg...

*

Kuid ei sõandanud küsida almust.
Nüüd seisan, käes tühi kruus...
Ei ma unele siiski veel kalmust:
Oled uus mulle pea mõnes muus!

Rahvakultuurist, eriti rahva lõbutsemis- vormidest Setumaal

II

4.

Lõbusasse „lihasöögi-aega“ langeb ka abielunaiste „paabapraasnik“, mis näib olevat kõige rohkem moodi läinud alles lähemas minevikus, muidugi venelaste eeskujul, nagu ütleb nimigi. Selleks kogutakse terve aasta kestel raha. Muuhulgas käiakse veidi aega enne pidu väljast raha korjamas, maskeerides end koomiliste atribuutidega ja tehes vastutasuks igasugust nalja, tihti ka ebaviisakas laadis. Peopäevaks kogunetakse mõne lesknaise või lasteta abielupaari tallu, kus on vähem pealtvaatajaid ja segajaid. Kaasa tuuakse rohkesti söögikraami, koduõlut, viina ja liikvat, mis on kõige odavam ja mõjuvam joovastusvahend. Koos viibitakse õhtuni, või koguni mitu päeva, kui perenaise-kohustused seda võimaldavad.

Varem olid „paabapraasnikud“ peaaegu täiesti salajased, nii et eriti mehed ei teadnud sugugi, mis seal tehakse. Nüüd on aga setu naineigi „emantsipeerumas“ ja lubab pilku heita ka oma salapeole. Siiski ei lasta mehi peorumis viibida, väljaarvatud mõned auväärased erandid, nende hulgas pillimees, kes on eriti kohale kutsutud ja saab osa kõigist maiuspaladest ning jookidest. Ka laste eest varjatakse pidutsemist seal valitseva vaba käitumistooni pärast. Suures pidulikkuses ja alkoholi uimastuses kaotavadki naised varsti oma tavalise tagasihoidlikkuse ja lasevad vabalt voolata oma mahasurutud lõbutsemis-energiat. Lauldakse rohkesti, kuid enamasti lorilaule, mida keegi parajasti mõistab. Ka tantsitakse hoogsalt, kuid ettekantavad „tantsunumbrid“ pole sagedasti muud kui labased rõvetsemised. Kuid need jämekoomilised „tembutamised“ võivad kajastada isegi vanu usulisi tantse, nagu sääraseid „naistepeodki“ on olnud ühenduses usuliste kommetega, peamiselt sigivusmaagiaga.

Naiste pidupäeval on mehed surutud hoopis kõrvalisse osasse. Veel enam — neid lausa kimbutatakse ja püütakse üllatada julgete naljanumbritega või tikutakse isegi vägivaldselt kallale. Tõelise kartusega hoiduvad mehed majadesse või katsuvad küladest eemale pääseda. Armu ei heideta ka võõrastele meestele, kes satuvad juhuslikult külla või sealt ainult läbi sõidavad. Armutult kistakse vaene teeline reelt maha, ronitakse ise sinna asemele või koguni hobuse selga, lükatkse koorem ümber või tehakse veel halvematki. Vahel panevad naised ise hobuse rakkesse ja sõidavad suure käraga mõnesse naabrikülasse vaatama teisi samatujulisi. Kuid purjus pead kihutavad naisigi omavaheliselt tüli norima, nii et mõnikord on tekkinud naistel küladevahelisi lööminguid, mis on meestele muidugi lõbusad pealt vaadata.

„Paabapraasnik“ toimub viimasel nädalal enne paastu, tavaliselt neljapäeval. Seda nädalat nimetatakse „maassenitsaks“, mis on lõbusaim järk terves aastas, ulatudes „vasta pikkä murõlikku paastu, koh kõik ilmlik elo ja ilo-pidamine maalõ piap jäämä“. Sel nädalal käiakse hobustega sõitmas

„Kadrel“

Autori foto 1936

teistes külates ehk „kulätamah“, lauldakse vastavaid „kulätamisõ laule“ ja hõiseldakse nooruslikus elurõõmus. Kes käib „kulätamas“, sellel kasvavad pikad lina — ja lina on ju setu peamiseks rahaallikaks. Samal eesmärgil lastakse rohkesti liugu. Ka süiakse sel nädalal palju, kuigi loobutakse juba lihasöökidest, et suuta aegsasti harjuda järgneva paastuga.

5.

„Suur paast“ on setule nagu raskeks leinaperioodiks, mis vaigistab kõik rõõmsamad eluavaldused. Käiakse preestri juures patte andeks palumas ja kummardutakse ristilöömisega sagedasti pühakuju ees. Palutakse omastelt ja naabritelt pahategude andestamist ning valmistatakse nagu lahkumisele või leinaajale. Sel ajal rändavad mõnedki mehed sisemaale nautima lähedamaid elamisvõimalusi. Paastus ei sööda liha- ega piimatoite, ei käida külas, ei mängita, tantsita ega laulda, ainult vanaaegseid jutte võib vesta ja anda teistele mõistatusi lähendada. Kõige valjem on paastumine lihavõtte-nädalal, eriti suurel neljapäeval, reedel ja pühade laupäeval, mil püütakse olla täiesti ilma söömata. Laupäeva öösel minnakse kirikusse ja ollakse seal hommikuni kaasa mängimas kirevale ülestõusmise tseremoniale.

Lihavõtte esimesel pühal kirikust koju tulles ollakse nagu uuestisündinud ja hakatakse isukalt sööma peale kurnavat paastumist. Pühade-ajal tehakse kirikute juures ka ristikäike, avalikke protsessioone pühapiltide ja -kujudega, millest setud võtavad osa suurima huvi ja hardusega. Pühi rongkäike korraldatakse muudelgi pühadel, sagedasti ka pikemaid teekondi ette võttes. Kuid lihavõttepühade vaimulik osa taandub varsti ja ülekaalu võtab ilmalik lõbutsemine, mis saab eriliselt hoogu sünge talve ja paastuaja vastandist, puhkevast kevadest. Nendeks päevadeks ehitatakse külavainule kiik ehk „häll“, mille juure kogunetakse hulgaliselt lõbutsema. Kestva kiikumisega loodetakse mõjustada ka kevadist viljakasvu, nagu rahvaste lõbutsemiskombed on enamasti ikka usu-

lise algupäraga. Küige chitamise eest annavad tüdrukud poistele värvilisi pühadumune, mida koksitakse võistluse korras või veeretatakse erilise võistlusemängu laadis „loomkal“, liivast ja laudadest tehtud võistlusväljakul. Kiikuma jäävad peamiselt tüdrukud, kes laulavad agarasti ja teevad sekka tant-
sutuuregi.

6.

Ka lihavõtteile järgnevail pühadel lõbutsetakse rohkesti värskes kevadlooduses ja käiakse eriti kiigel, mida säilitatakse nelipühini. Siis hakatakse korraldama ka erilisi suviseid välispidustusi, „kirmaseid“. Need on oma algupäralt tagasiviidavad keskaegsele kiriku nimepäeva pühitsemistele, mis hiljem muutunud kiriku aastalaadaks ja lõpuks saanud lõbusaks rahvapeoks, millel puuduvad vaimulikud jooned täiesti. Kirmaseid peetakse kindlais kohtades ja püsivail tähtpäevadel. Kui olid veel enne 1905. aastat kõrtsid teotsemas, siis peeti kirmased nende läheduses kuski külavainul või metsalagendikul. Kõrtside kaotamisega kadus suurel määral ka kirmaste pidamise komme, mis on tänapäeval segunenud muude pidustustega.

Kirmasele koguneti pärast kiriku teenistust, lõuna paigu. Kõik olid uues riides, eriti neid kaunilt ehitud. Rahvast ilmus sadade viisi, nende hulgas ka vanu ja alaealisi; isegi rinnalapsi toodi kaasa. Aktiivseiks teotsejaiks olid jällegi neid, kuna poisid ja muu rahvas vaatasid pealt. Nüüd on aga setu kombetraditsioonid tugevasti lõtvunud ja säärastel suurteil rahvapidudel on poisid võtnud ülevõimu endale. Nad hulguvad peoplatsil ringi, tülitavad tagasihoidlikke tüdrukuid, käratsevad metsikult ja lavastavad liigeses viinaurus sagedasti veriseid tülisid, mis on ülemaaliselt teinud setule negatiivset propagandat. Kuid veel paarikümne aasta eest olid kirmased üsnagi kained ja kaunid kevadpeod, millele andis soliidsed põhitooni just rahva enda loomulik moraalitunne ja vaba alistumine valjudele kombenõudeile.

Kirmased olid tüdrukuile tähtsaks laulu- ja tantsuoskuse demonstreerimise võimaluseks; muidugi näidati ka enda nooruslikku ilu ja kergust. Pealt-

Pahemal:
Setu naised
imiteerivad
„potitegemist“
(mäng).

Paremäl:
Löötsapill on
praegu setus
kõige rohkem
moes.

Autori fotod
1936.

vaatajad nautisid ettekandeid tõsise huvi ja andumusega. Dr. M. Veske kirjeldab 1875. aastal, kuidas kirmasel 80—100 naist laulnud suures sõõris üheskoos pidulikku laulu ja tantsinud selle saatel erilist „pööräjuuskmist“: üks paar liikus sõõri keskel korra ringi ja seda jätkasid kordamööda teisedki paadid, kuni umbes 1/2 tunni kestel olid kõik osavõtjad oma ülesande sooritanud. „Kaela ümber olid enamikul hõbedased ketid, mis ripnesid üle rinna ja tantsimisel tärisesid heledasti vastu rinnasõlgi“. Sellele huvitavale liikumise ja kuulde efektile lisaks pakkus pealtvaatajatele suurt naudingut ka tüdrukute laulude meeleoluline tundesisu, millega ülistati endi nooruslikku kenadust ja vabadust enne raske abielu saabumist. Kuid tegelikud taotlused ja tulemused olid küll vastu pidised laulu sisule: need lõbutsemised ise panid aluse mõnele uuele abielule! Pärast laulude ja tantsude ettekandmist olid poisid tüdrukuist seevõrra vaimustatud, et paljud haarasid oma väljavalitu käed pihku ja õõtsutasid nõnda üheskoos edasi-tagasi enast-unustavas armuekstaasis. Säärastele „armuavaldustele“ pidid tavaliselt ikka pulmad järgnema, nii et kirmased olid jällegi tähtsaks pruudivaatamise paigaks. Noorel rahval oli tõeliselt

vähe omavahelist kokkupuutumist ja kirmas kujunes eriti esinduslikuks.

Kirmaseil mängiti ka vana ehtsat setukannelt, mille saatel tüdrukud kõpsutasid kergejalgselt „setu kargust“ või ka „kadrelit“. Hilisemal ajal hakkas domineerima löötspilli-mäng, mis surus kandle ja tantsulaulu üsna kõrvale. Sellega ühes hakkasid taanduma ka rahvatantsud ja neid asendasid rohkem vanemad seltskonnatantsud. Ka lagunesid ikka enam kirmaste traditsioonikindlad lõbutsemisvormid, nii et igaüks võis teetseda enda tujude kohaselt, milline vabodus on surmakardetav just rahvakombeile.

7.

Kirmaseid peeti eriti rohkesti neli-pühil, mis oli juba looduslikult kõige sobivam selleks. Neil pühadel ehitakse kodud kaskede, tammeokste ja toomeõitega. Ka käiakse sel ajal rohkesti külas oma sugulaste juures. Nelipühil peetakse veel väga palju pulmapidusid, enamasti nüüdki veel vanade traditsioonide kohaselt. Eriti pidulikud on pulmasõidud, peamiselt siirdumisel pruudikodust peiu majasse. Pulmalõbustusi täiendavad sõnaosavad pulmalaulikud, kellel leidub värsse iga isiku ja sündmuse jaoks. Ainult pruudile endale on pulmad kurvavõitu, sest ta

Setud improvi-
seerivad
„Tartu sakste-
le“ lahkumis-
laulu.

Autori foto 1936

peab oma kaaslastega, „podruskitega“, minema varahommikul külla pulmalisi kokku kutsuma, mis sünnib alandliku laulmise ja kummardumisega. Pärast toimub pulmas „mõrsjaikmine“ — pruut kummardub jälle maani igäühe ette, laulab, haletseb ja nutab oma kaunist neiupõlve, millest peab lahkuma. Tasuks antakse talle raha. Ka lahkumine isakodust kujuneb väga pisaraterohkeks. Tõeliselt ongi põhjust kurvastamiseks, sest kui neiupõlv on muretu ja vaba, siis kujuneb abielunaise elu väga raskeks vaesuse ja töörohkuse, sageli ka mehe tooruse ja joomakalduvuste pärast. Ometi on setu neiu ülimalt püüdeks abiellumine, nagu sellest taotlusest on tihedasti läbiimmutatud ka paljud lõbutsemiskombed.

Pidulikult peetakse ka jaanipäeva, mille tuledepõletamise kombega loodetakse mõjustada põlluvilja ja karja kasvamist, samuti vähendada kurjade nõidade mõjuvõimet. Jaaniõöl käiakse hulgaliselt koos ka Meeksi küla „jaanikivi“ juures, kus pestakse ennast pühas allikas ja ohverdatakse üsna paganlikus laadis pühale kivile haigustest vabanemise eesmärgil. Ohvriteenistus toimub täiesti kirikliku jumalateenistuse raamides ja kaitsel.

Südasuveni langeb väga rohkesti „praasnikaid“, millega pühitsetakse pühade isikute nimepäevi. Need kirik-

liku ilmega pidustused on aga eriti viimastel aegadel kujunenud väga suureteks rahvakogumisteks, kus juuakse palju, tehakse metsikut lärmi ja kakeldakse veriselt. See on kindla aluspinna kaotanud rahva traagilise ilmega ülemineku-järk, mil vanad kombearjumused on kaotanud oma valitseva jõu ja uueaegne kultuuriclu pole suutnud veel ennast maksuma panna. Kuid selles on näha ka setu ürgjõulise temperamendi vaba väljapurskumist, millel on palju sugulust slaavi „laila natuuriga“ ja mis saab rohkesti ka välist eeskju venelase muretust ühlepäevaelust. Igatahes näitab setu kommete vaatlemine isegi mõnekümne aasta piirides nende ilmset degenerereerumise protsessi ja elupahede tugevat tõusu. Loodetavasti hakkab järjest tõusev hariduselu neile mõjuvat vastukaalu pakuma, vabastades peatselt ka politsei kumminuia rohkest tegevusest. Kuid setu lülitumine üldisesse Eesti hariduselu süsteemi toob paratamatult kaasa ka viimaste rahvakultuuri sümptomite hävinemise. See on meie omakultuuri kõige hilisemate mälestusmärkide kaduvuse traagika meie oma silmade all, kuid me ei saa ega tahagi midagi teha selle vastu, sest usume, et meieaegne kõrge kultuuritase on eriti kasutoov ka vähearenenud ja vaesele setule, meie väikerahva veel väiksemale ja alavääristatud poolvennale.

Maa pale pöördub sissepoole

Viimastel aastatel võib märgata silmapuutuvat muudatust meie küla-elus. Vabariigi senise kestvuse esimesel kolmveerandil valitses maal kaks kontrastset voolu: vanade ja noorte maailmavaade. Esimesed olid truud külale, vaatamata majanduslikkude katsumis-aastate raskustele, teised aga kippusid külast ära — linnadesse. Linn oli küla noorsoo unistuste Mekka. Mitte üksnes need ei tahtnud maalt ära, kes linnas koolis olid käinud, kel oli võimalusi olnud nii ehk teisiti osa saada linna-elu avaldustest, vaid isegi need maa noored kippusid linna, kel oli vaid algharidus või vähemgi. Linnas maksis nende arvates pigem olla majateenija ja tehase tööline kui isatalus abiline.

Nii kujuneski üha uusi ja uusi noori nakatav tung linna. Sellised poolharitlased ja tungist linna joonud noored muutusid küla ühiskonnas inimesteks, keda võis nimetada: enfant terrible! Neile ei sobinud miski, ega ei rahuldanud neid ei kodu ega küla õhkkond. Kõik oli neile liig äripäivne, must, mõtetu, lõbudeta. „Ah see matsi elu, uputa või ära end!“, see oli selliste noorte tavaliseks väljenduseks. Kuna neil aga puudusid võimalused, puudusid tiivad, mis oleks võimaldanud äralendu külast, siis jäi neile järele peale virisemise ja unistamise, ahvida väliselt niipalju kui võimalik, linnale järele. See ei väljendunud üksnes rõivastuses, isegi tantsumuuskultuuris, linna kraadepubliku žargoonis ja paljus muus, mis kohe kandus külla. Muidugi, enam negatiivset kui head. Isegi sagedased perelaste „streigid“ taludes polnud imeteod. Kitzbergi „Neetud talus“ on vaid protokollitud rida tõsielulisi pildikesi.

Seekord ütles üks haridusministritest õieti: „Andkem igale noorele algelisemgi äraelamise võimalus linnas — ja 50 protsenti meie noorsoost tormab kokku Tallinna.“

Küla jäi siiski külaks. Niisuguste „kõrbend tiibadega“ liblikate jaoks ei leidunud mingit positsiooni — nad muutusid pilgatavateks ja narritatavateks. Nendele ei leidunud kohta. Nad lülitati välja küla ühis- ja seltskondlikudest üritustest, vaatamata mõnegi niisuguse noore katsele mõnes seltsis esikohale saada, kukkus ta siiski läbi, olgugi, et oli osalise ülikooli haridusega — tema vastu lihtsalt

polnud usaldust, oli vaimult võõras. Nii saidki säherdused „tegelased“ vaid ideoloogideks halbustes — joomises ning ulakluses.

Viimastel aastatel aga on mitmete tegurite mõjul siiski olukord märgatavalt paranenud ja seepärast pole ehk põrmugi üleliigne sedagi nähet fikseerida. Aastate jooksul on tublisti järelandmisi tehtud nii vanade kui noorte poolt ühise kõlapinna leidmiseks, üksteise mõistmiseks. See lähenemine on suuresti õnnestunud. Meie ei kuule enam maale jäänud haritumate noortemeeste ega neidude huultelt mõnitusi külaelu arvel, meie ei märka enam sellist haiglast tungi linna järele. Ei räägita enam „Mikumärdi“ Antsu sõnadega: „Oleksin linnas... Saaksin linna...“

Veel enam: Meie kuuleme ja näeme noori külas kõnelevat lugupidamise ja austusega maa elust. Näeme neid eimillegiks pidavat raskusi, sest need on ju võidetavad; ja täiel määral tundvat tõde: meie riikliku elu ja olemasolu aluseks jääb küla, maa — ning, et on aasjaks olla meie olemasolu sammaste kandjaid.

Nii võiksime praegu kõnelda külanoorsoo tugevast maa-orientatsioonist. See väljendub üha paisuvas maanoorte organisatsioonide liikumises ja teistes seltsides, kodu kaunistamise aktsiooni edus, uudismaade harimise intensiivsuses jne. Sama agarusega katsutakse hankida eeldusi ka kultuurilistest hüvedest osasaamiseks, mis enam kaugeltki sellisel määral pole linna monopoliks kui varem. Raadio on levind maal erilise eduga. Raamatukogude ja korralikkude rahvamajade võrk on tihenenud. Viimaseid külastavad paremad linnade kutselised ja poolkutselised teatrid. On tekkinud külas vilgas elu muusika, laulu ja spordialal. Lisaks kõigele näeme noori jõude trügivat lugupeetud tegelastena esirinda mitte üksnes seltskondlikus elus, vaid ka omavalitsustes ja ühistegelistes organisatsioonides. Nii võime märkida nendel aastatel tähtsat ja positiivset murrangut küla elus, kus juures tunnustatavaks jooneks on asjaolu — et küla noorsoo pale on pöördunud oma eluvõitluseks sissepoole, et ammutada sihte ja tööpõldu oma elutööks külast enesest.

El. Ellor.

K I R J A N D U S

Omariikluse süvendamisel

Ü. S. Raimla koguteos, Tartu 1938.

Oma viieteistkümnendat tegevusaastat tähistas Ü. S. „Raimla“ koguteosega, mis puudutab tervet rida meie poliitilise ja sotsiaalse elu aktuaalsemaid päevaküsimusi. „Meie mitmepalgelise tegevuse ja püüdluste ning neid kajastavate artiklite ühiseks tagapõhjaks on tugev realistlik joon, tunnetuslik element, kõigjal aktiivne, loov, avardav ja pingutav käte külgepanek.“ Vastavalt sellisele mentaliteedile on koguteoses miinimumini viidud üldteoretiseeriv resonering, mis akadeemilistes albumites sageli omab suurt osatähtsust. Puudub täiesti ka oma organisatsiooni ajalugu ja siseelu sõeluvad memuaarlikud kirjutised. Kõige selle tõttu on võimalus avanenud lõvi-osa koguteosest pühendada asjalikele eriuurimusele ja ülevaatele üksikute spetsiaalalade probleemistikust. Seetõttu laienebki koguteose vastukõlapind kõigi nendeni, kes huvi tunnevad meie poliitika, majanduse, sotsiaal- ja kultuurelu nähtuste vastu, kuu- lugu nad siis akadeemilise haritlaskonna hulka või mitte.

Koguteose üldisema iseloomuga artiklite hulka kuulub R. R ä ä g o „Meie poliitilise juhtkonna probleemist“, E. L a a m a n i „Meie

haritlaskonna väljavaateist“, A. E l a n g o „Ääremärkusi haritlaskonna ja rahva vahekorra- st“ ja J. V i l m s i „Üleminekuajal“. Neile järgnevad enam spetsiaalsema ilmega artiklid „Raimla“ perre koondunud eriteadlaste su- lest. Dr. J. A u l i l t on põhjalikum ülevaade „Eesti antropoloogilise uurimise senisest vil- jelemisest ja tulevikuülesannetest“, dr. V. Ü p r u s käsitab „Perekondade uurimise täht- susest sotsiaalbioloogiliste küsimuste selgita- misel“, dr. K. R u m m a annab ülevaate „Imi- kute surevusest ja rahvaarvu juurdekasvust Eestis“.

Rida aktuaalse laadiga artikleid ja uuri- musi on pühendatud meie põllumajaja- duse probleemistikule. Nende hulka kuulu- vad: J. N õ u „Põllumehe kutsehariduse läh- tekohti“, E. V i n t „Maanoorsoo organisce- rimise arendamine“, E. A n t „Tänapäeva asun- damisprobleeme“, A. K i v i m ä e „Karjanduse olukord ja selle valdkondlik areng Eestis“. Eesti väliskaubanduse arengust kir- jutab N. M e t s v a h i ning Eesti põlev- kivi keemilise uurimise sihtjooni ja seniseid tulemusi esitab rektor P. K o g e r m a n.

M A A T E A T E R

Lavakunstilisi harrastusi ÜENÜ-s

Kokkuvõtteid 1937. tegevusaastast.

Nagu 1937. aasta aruannete kokkuvõttes näitavad, on näitlemine spordialade järgnevalt olnud viljeldavamaid tegevusalasid ÜENÜs. Ta on rahuldanud laiate hulkade teatrihuvi, on rakendanud tuhandeid noori ning olnud ka peamiseks sissetuleku allikaks osakondadele. Nimelt on näidend praegu ku- junenud maal tähtsamaks pidude eeskava täitvaks palaks ja 1340. segaeeskavaga peo kõrval on osakondades tegevusaasta jooksul korraldatud veel 162 esinemist, kus eeska- vas olnud ainult näidend. Pidasid aga tuleb korraldada, muidu on võimata hankida te- gevuskapitali. Nagu aruannetest nähtub,¹⁾ on ÜENÜ maaosakondade rahalistest aastaläbi- käikudest, millised kogusummas teevad kr. 51200.—, 66,6% (kr. 34115.—) saadud pidu- dest. Liikmemaksud teise kindla sissetuleku postina on annud ainult 6,7% (kr. 3425.—) üldsissetulekuist.

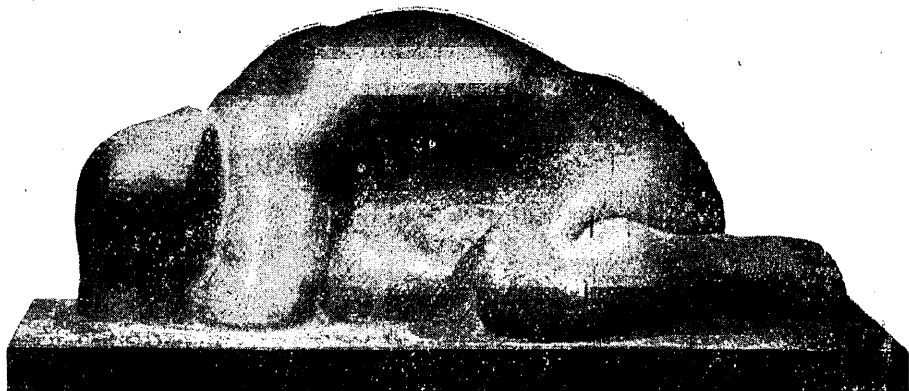
Olles nii maal meie rahvalikumaid ja levi-

numaid kunstialasid, rakendab lavakunst sellisena loomulikult suurel arvul ka ÜENÜ näitehuvilisi noori. Näitlemisega on tegeletud 142. ÜENÜ osakonnas ning 110. osakonnas on selle ala viljelemiseks kujundatud erilised näiteharud ja näiteringid või näiteala õpi- ringid, kes aasta jooksul pidanud rea üld- ja juhatuse koosolekuid. Nendes ringides oli läinud aastal tegevuses üle 1780 (13% liik- meskonnast!) liikme. Ja tundub, et teotse- mine sel alal võiks olla suuremgi ning üle- tada muud tegevusalad, kui mitte karjuv ruumide puudus harjutuste ja esinemiste lä- biviimiseks raskusi ei teeks. Edukaimalt näi- tealal on tegutsenud Varesmetsa ja Por-

¹⁾ Toodud andmed on seni tegevusülevaa- teid esitanud 200. osakonnast. Aruandekohus- tuslikke osakondi oli aasta lõpul 240. And- med puuduvad seega kuuendikust (17%) osa- kondadest.

Anton Starkopf

Naisfiguur (puu)

kuni osakonnad, kellel kasutada oma majad. Mõlemad on tulnud esikohtadele lavastuste rohkuse ja kvaliteediga ning Porkuni osakonnas korraldati isegi kahed näitekursused. Üle 20. ÜENU osakonnas on aga seni näiteharu ellukutsumise kavatsused just vastavate ruumiliste võimaluste puudumise tõttu jäänud ainult kavatsusteks.

Suuremad näiteharud omavad: Möisaküla 35, Sutlepa 32, Lehtse 29, Kavastu 28, Kehra 26, Põlgaste 26, Albu 22, Sikana 22, Atsalama 20 ja Saulepi 20 liikmega.

Harjutuste arvult ületab ÜENU Kehra osakonna näiterühm kõik teised 96 harjutusega, mille tulemuseks 14 lavastust 11 väljasõiduga. Järgnevad: Jäärja-Veelikse 80, Palmse 69, Maardu 65, Voka 62, Saksi 60, Ingliste 59, Põlgaste 57, Saulepi 57, Laanemetsa 57, Mäo 56 ja ÜENU Karinu osakond 54 harjutusega. Üldse on ÜENU osakondades peetud 1937. a. jooksul 2533 näiteharjutust.

ÜENU osakondade 1937. aasta näiterepertuar on koosnenud 170 (206%) näidendist ja dramatiseeringust. Need on kokku 85(105) autorilt ja 18(25) juhul on autor anonüümne või teadmata. Eesti kirjanikke on kasutatud 72(65) ja võõraid 28(35)%. Nagu näha, võib siis võrreldes eelmise aastaga märgata tugevat kallakut algupärase kirjanduse kasuks.

Lavastusi on üldse toimunud 400. Neist on oma osakonnas kantud ette 392 ja mujal 158. On osakondi kes vastavate ruumide puudusel üldse oma osakonnas pole esinenudki kuid mujal lavastanud rea näidendeid. Lavastustest on algupärased 299, võõrad 101.

Algupärastest autoritest on mängitavuse järjekorras lavastatud:

Braks 26(45), Ellor 17(10), Luts 17(6), Mälk 16(33), Tarum 15(5), Kangermann 13(29), Linnus 12(—), Jaik 11(21), Vaigur 10(15) Raudsepp 10(10), Kitzberg 10(7) Antson 9(16),

²⁾ Klambrites on toodud eelmise (1936) a. arvud, mis arvestatud kõikide siis olemasolnud osakondade (230) kohta.

Raunik 8(11), Lember 7(1), Pinna 7(10), Tammsaare 7(—), Järvi 6(3), Tamm 6(—), Kallas 6(1), Kadarik 5(1), Metua 5(20), Teppepan 5(2), Undla 5(3), Rutoff 4(5) korda.

Märkame selle lemmikautorite loetelus teatavat huvitõusu ja huvipüsi meie näitekirjandusliku raudvara (Luts, Kitzberg) ja püsiva väärtusega näitekirjanike-klassikute (Raudsepp, Tammsaare, Kallas) lavateoste vastu. Lugupidamine teistele autoritele näib vägagi võnkuvat ja ripub teose värskusest või sellest mil määral tükk muutunud „lõõktilkiks“.

Välisautoreist osutuvad enametendatuiks: Agapetuse: Patuoinas — 5(8) korda. Teuoo Pakkala: Parvepoisid — 4(5). Pagnoli: Kauged rannad — 2(2). Blaumanni: Vargad — 2(3).

Huvi tõlketeoste vastu näitab langevat tendentsi.

Esinemiste rohkusega on esikohal ÜENU Kehra osakond, kus näidenditega esinetud 14 korda. Järgnevad: Kärü 11, Porkuni 11, Atsalama 10, Ingliste 10, Maardu 10, Palmse 10, Riisipere 10, Kavastu-Koosa 9, Jäärja-Veelikse 8, Karinu 8, Käosalu 8, Laanemetsa 8, Mäo 8, Saulepi 8, Sutlepa 8, Varesmetsa 8 ja Albu-Risti 7 esinemisega.

Näitekursusi on korraldatud Hagudi, Karinu, Porkuni (2), Saksi, Tudu ja Võru osakondades. Kursusi kavatsevad korraldada käesoleval aastal tervelt 33 osakonda. Nõudmine ületab siis mitmekordselt rahuldamise võimalused.

Ettekantud lavateostest on liikide järele:

1. Draamad (tragöödiad) 22(20) ehk 13(9,7) %
2. Näendid (tõsised) 20(22) ehk 11,8(10,7) %
3. Rahvatükid 21(23) ehk 12,4(11,1) %
4. Komöödiad 24(11) ehk 14,1(5,3) %
5. Naljämängud 26(46) ehk 15,3(22,1) %
6. Jandid 43(51) ehk 20,0(24,8) %
7. Ooperid 1(—) ehk 0,6(—) %
8. Operetid 4(13) ehk 2,4(6,3) %
9. Laulumängud 10(5) ehk 5,3(2,4) %
10. Muud 9(15) ehk 5,3(7,6) %

N O O R S O O T Ö Ö

O. Nuderküll

Talvapäevadest suvepäevadeni

Oleme väga avara suvise tegevusvälja läh-
tel ja juba nagu kipuks ununema talvised
ühisettevõtted oma rõõmudega-muredega.
Seepärast pole vast üleliigne kord seisatada,
vaadata tagasi, teha kokkuvõtteid, leida vigu
ja väärtusi ning naelutada neid kinni. Samal
seisatusel, mil meie talvistele ettevõtetele arv-
ustavalt ja aruandvalt võime läheneda, ei saa
meie vaikides minna mööda suvistest suur-
üritustest, millised kiirel sammul meile päev-
päevalt lähenevad. Veel üks kuu edasi ja
juba olemegi nende keerises.

Kindlasti oli möödunud talv üks erakord-
semaid ja tegevusrikkamaid ÜENU ajaloos.

Olgu vaid nimetatud esimene omakultuuri
nädal, üleriigiline tähe- teatesuusatamine, terve
rida maakondlikke keskkorraldusi, talvapäevi,
kursusi ja erakordselt suur juurdekasv uute
osakondade arvel.

Võtan allpool vaatluse alla meie maakond-
likud talvapäevad, millised esmakordse üri-
tusena kerkisid esile möödunud talvel. Nii
mõnelegi kahtlusele nende läbiviimises ja õn-
nestumises, mis esialgu võisid tekkida, tõmbas
kriipsu osakondade elav vastukaja. Kevad-
talvel näeme isegi peale ÜENU juba teisigi
organisatsioone korraldamas meile väga sar-
naste päevakavadega talvapäevi.

Võime võrreldes eelmise aastaga märgata
tõusu väärtuslikumate lavateoste liikide suu-
nas.

Tõsisemaist ja raskematest lavateostest on
lavastatud:

- Aino Kalda: Bernhard Riives — Kön-
nu-Nõmme ja Vaivara,
A. Mälgü: Isade tee — Rae,
A. H. Tammesaare: Juudit — Võhma,
A. Taari: Kes on süüdi? — Torma,
M. Raua: Kirves ja kuu — Saulepi,
A. H. Tammsaare: Kõrboja peremees
— Aluvere, Kaiu, Käosalt, Põlli, Riisipere,
Vatku,
M. Aitsama: Maakuld — Aluvere,
A. Mälgü: Mees merelt — Ago, Kestla,
Saduküla, Sutlepa, Vihterpalu,
H. Raudsepa: Mikumärdi — Porkuni,
J. Sirge: Must suvi — Laanemetsa, Põl-
gaste,
H. Vuolijoki: Niskamäe naised —
Järve,
J. Liivi: Nõiatütar — Lagedi,
T. Pakkala: Parvepoisid — Aaspere,
Košelki, Ranna-Pungerja,
A. Kallas: Patseba Saaremaal —
Kärevere, Noarootsi, Vihula,
Ed. Vilde: Pisuhänd — Järve, Porkuni,
H. Raudsepp: Põrunud aru õnnistus
— Porkuni,
A. Kitzberg: Püve talus — Käru, Meeksi,

- H. Raudsepp: Roosad prillid — Võru,
O. Luts: Sootuluke — Sompä,
A. Kitzberg: Tuulte pöörises — Jäärja-
Veelikse, Kehra,
A. Mälk: Vanakurja vokk — Porkuni,
H. Raudsepp: Vedelvorst — Neeruti,
Porkuni, Vapesmetsa, Vihterpalu,
A. Mälk: Öitsev meri — Aruküla, Hel-
lamma, Karinu, Käru, Laanemetsa, Läsna,
Vatku, Vihula, Vinni-Pajusti,
M. Pagnoli: Kauged rannad — Elva ja
Mädapea osakondades.

Võime lõppkokkuvõttes ja tehtud tööd tõ-
siselt hinnates üldiselt märkida paremat
maitset näidendite valikul ning suuremat hin-
nangut meie algupärasele väärtuste.

Kuid teel parema ja väärtuslikuma maa-
teatri poole peame endale siiski esitama soo-
ve ja nõudeid tulevikuks. Märkame ikkagi
liigseid võnkumisi ja sirutamisi moekauba ja
lööktükkide järele. Soovida jätab ka lava-
palade ettevalmistus ja mängutase. Siin ja
seal lonkab ka organisatsiooniline kord näi-
teringides. Meie sihiks on tegelaste kunsti-
meele arendamine ja rahva teatrihuvi õige
rahuldamine. Seda saavutame hää valiku,
hää ettevalmistamise ja algupärase väärt-
teoste esiletõstmise kaudu. Näeksimme, et täi-
tuksid osakondade soovid näitekursuste kor-
raldamise alal, mis kindlasti kiiremalt aitak-
sid kujuneda ja stabiliseeruda meie oma-
teatril maal.

4 PILTI TALVEPÄEVIST: Harju-, Järva-, Lääne-Viru- ja Alutaguse talvepäevast osavõtnud

Senini olime harjunud korraldama vaid suvepäevi, talvel aga kippus tegevus koonduma liiaks nelja seina vahele. Puudus elav side oma maakonnas tegelevate noorsoolastega — juhtidega, puudus nagu ühine lähtekoht, mil-line annaks uut hoogu, uusi elulisi sihte ja looks meeoleolu, et olla võimeline oma organi-satsiooni tegevust korraldama sarnaselt, et sellega võiks olla rahul kõige pealt juhid ise ning arvukas ja nõudlik liikmespere.

Meil ühelgi ei tohiks küll tekkida kahtlust meie suviste suurürituste — suvepäevade, olgu need siis kihelkondlikud, maakondlikud või üleriigilised, hääkskiitmisel, sest veel praegu, mil valmistume järjest tõusva agarusega järgnevateks suvepäevadeks, saame ergutust ja julgust ei iialgi ununevatest suvepäevade elamustest olgu need siis hangitud Forkanis, Kurinus või Taevaskojas korraldatud maa-kondlikel suvepäevadel. Olime harjunud korraldama suurpäevi vaid suvel, elasime suvepäevadest suvepäevadeni.

Kas vajame ka talvepäevi? Kindlasti vajame. Sellele on annud üksmeelse vastuse ka need arvukad osakon-

dade esindajad, kes tänavustest esimestest talvepäevadest osa võtsid.

Ei ole mõtet siinkohal üksikasjaliselt analüüsida igat üksikut talvepäeva, küll aga võiks teha mõningaid kokkuvõtteid ja järeldusi.

Talvepäevad toimusid, väljaarvatud Viru-maa, maakondlikus ulatuses korraldamise järjekorras järgmiselt: Valgas 52 osavõtjaga, Pärnus 26, J.-Jaanis (Järva) 126, Petseris 87, Võrus 60, Rakveres (L.-Virumaa) 67, Tallinnas (Harju) 59 ja Jõhvis (Alutaguse) 55 osavõtjaga.

Üldse võttis talvepäevadest osa 82 osakonda (31% tookordsest osakondade üldarvust) 532 esindajaga, mis teeb välja keskmiselt 7 esin-dajat iga osavõtnud osakonnale.

Agaramaks maakonnaks oli Petserimaa, kus 11 osakonnast oli 10 osakonda esindatud (91%!). Hoo-limata veebruarikuu käredest ilmast tulid Petserimaa noored 10—15 kilomeetri kaugu-selt küll jalgsi küll hobustega oma suurpäe-vale Petserisse. Oli neidki, kes lükkasid ta-gasi oma sugulaste pulmakutse ja tulid ar-

mastusest aetuna noorsootegevuses end täien-
dama ja elamusi hankima teises õhkkonnas.

Arvukama esindajate pere tõi välja üks
meie nooremaid osakondi — Esna-Ko-
dasema, keda esitas Järva talve-
päeval 23 noorsoola st. Arvukama
õpetajate perega oli esindatud
jällegi Petserimaa talvapäev, kus
ei puudunud isegi koolide ins-
pektor V. Viilup.

Talvapäevad algasid harilikult hommiku-
poolet kell 11 paiku ja vältasid vähema või
pikema lõunavaheajaga kuni õhtuni. Korral-
dused rahuldasi täiesti, tavalised tüütud hil-
linemised algusega puudusid ja juba 15—25
minutit pärast ettenähtud algust oli talve-
päeva tegevus täies hoos. Ka sisult olid
päevad tuumakad. Harilikult oli kavas 5—6
sõnavõttu-referaati 20—30 minutilise kestvu-
suga, rahvatantsu ja rahvapärase saatemuu-
sika demonstratsioone, praktilisi harjutusi,
aruandeid kohtadelt, tekkivaid küsimusi ja
seltskondlik osa. Enamikul päevadel toimus
ka maakondlike keskkorralduste ellukut-
sumine, millest pikemalt aga järgmises num-
bris.

Sagedasteks talvapäevade külastajateks ja
esinejateks olid peasekretär A. Meikop, sek-
retär H. Tarand, rahvatantsu üldjuht U. Too-
mi, instruktor A. Järvet, sp.-instruktor E.
Hõbe ja üldinstruktor O. Uudeküll. Väsima-
tult sõitis kaasa ja teenis kõikjal elavat ki-
duavaldust rahvapäraste pillide mängija Pee-
ter Piilpärk. Pole ime, kui veel praegugi
mõnel muusikasõbral helisevad kõrvus toru-
pilli, hiiukandle või parmupilli helid.

Kiitvalt on aidanud kaasa talvapäevade
sisustamisel väga paljud, kellest eriti mai-
niksin Petseri Maavalitsuse esimeest M. Tan-
gi, Rakvere Linnapead H. Aviksood, Valga
abilinnapead Ilvest, koolide inspektor V. Vi-
ilupit, Kunda Rahvapäevakooli juhatajat J. Ruu-
si, Sp. Keskl. noortejuhti G. Kalkunit, Tal-
linna osakonna esimeest dr. V. Johansonit,
muinsuskaitse inspektor G. Vilbastet, Orina
kodutöönduskooli juhatajat E. Aarvelit, Harju-
maa aiandusinstruktor E. Põderit, Virumaa
maatulunduskonsulenti T. Takjast, spordiinst-
rktoreid A. Öuna, E. Karmot ja P. Nõod,
Koolijuhatajaid-õpetajaid: F. Toodet, R. Ra-
jasmaad, R. Talvikut, E. Tirulit, kohalikest
osakondade juhtidest: E. Ploomi, E. Maltret,
R. Olupit, K. Laari, M. Tarumit, H. Viirest,
A. Tekkot, E. Laarmanni ja V. Laari.

Talvapäevadele on alus pandud ja meie
võime olla kindlad, et meie talvised maakond-

likud kokkutulekud kujunevad traditsiooniks.
Need päevad peavad meile kujunema töö- ja
meeleolu, tutvumise ja kontaktloomise päe-
vadeks. Seal selgitame oma sihte, korraldame
jõude ja paneme alused suvistele suurüritus-
tele.

Tõsi küll, meil tuleb olla leidlik oma talve-
päevade sisustamisel ja võtta kavassee kõik
see, mis annab end tagajärjekalt rakendada,
kuid taganemist ei tohiks neist enam olla.
Küllap siin on mõjuv sõna kaasaraäkimiseks
ja kaasaaitamiseks maakondlike keskkorral-
dusil, seda enam, et viimased on enamikus
meie tänavuste ja ühtlasi ka esimeste talve-
päevade sünnitus.

Oleme jõudnud ajajärku, kus meie oma
talvapäevadel peale päevaküsimuste ja ole-
vikuaskelduste oskame näha juba suvepäevade
võimsaid tulesid — armastustulesid, mis ka-
jastuvad väärtuslikus sisus, üksmeelses noo-
rusmeeleolus ja osavõtjate arvus. Selleks kõi-
geks on tarvis otstarbekat tööjaotust vasta-
valt aastaaegadele ja kindlat süsteemi tege-
vuses. Eelkõige aga teadlikku ja ÜENU vai-
muga ehitud juhtkonda.

Ei ole meil puudu ühest ega teisest väärt-
tusest, ainult enam veel süvenemist ja meie
võime julgelt täiel purjel minna vastu oma
suurüritustele. — talvapäevadelt suvepäeva-
dele!

Veel maakultuurist ja selle juhtidest

„Eesti Nooruses“ (vt. nr. 4 — 1938. a.)
Osv. Tooming püüab varju heita kirjandus-
arvustaja Hugo Viiresele tema „Päeva-
lehes“ ilmunud artiklite pärast, millistes tea-
tavasti käsitatakse maaelu ja maanoorte püü-
dusi. Viires on tabanud mõne iseloomustava
müksakuga teatud maaharillastüübile lagipähe,
mis ongi põhjustanud kisa...

Hugo Viires on sündinud ja üles kasvanud
maal. Ta elutseb seal praegugi, olgugi et
tegeleb küll kirjandusalal. Kas oleks temal
üldse olnud soovitav jääda adra taha, seda
näitab vast lähem tulevik? Ta on olnud
varajasest noorusest peale maanoorte ideeli-
seks eestvedajaks ja juhiks ÜENU suures pe-
res. Omades tervet ja tugevat maorientatsi-
oonist kantud vaimu, elu ning inimest mõist-
vat meelt, Viires otse vastupidi Toominga
väiteile hindab kõrgelt maa ter-
veloomulist mentaliteeti kõiges
selle puhtuses. Armastusest selle vastu
juhhib ta tähelepanu ja hoiatab väärnähet
eest, mis mitte pole välja kasvanud maal,
vaid linnast külaühiskonda sisse tungivad.

Leian, et Toominga sõnavõtt on liig ühe-
kõlgne ja et Hugo Viirese artiklite tuum on
meelega jäetud kahe silma vahele, millest tin-
gult need read.

M. Jürna.

ÜENU 42. Esinduskogu

23. ja 24. aprillil pidas järjekordselt koosolekut ÜENU Esinduskogu. Hoolimata sellest, et sel korral ei õnnestunud saada nii suurt soodustust raudteel sõiduks kui eelmisel kevadel, oli osavõtjaid 150. Koosoleku juhatusse valiti noorsoolased K. Kranfeldt, Ed. Riisman, A. Sakk, E. Ploom ja R. Raidna. Sekretariaadis toimisid H. Tarand, R. Soots, L. Puusepp, P. Naber ja A. Raidna. Laupäeva hommikupoolel esines kõnega Haridusministeeriumi Noorsoo ja Vabahariduse Osakonna direktor J. Vellerind. See oli 42. Esinduskogu ainus väljaspool ametlikku päevakorda toimunud ettekanne.

Kogu töö oli ladus ja asjalik mõlema kahe päeva jooksul. Osakondade esindajate suurt huvi koostöö ja ÜENU ühiste ürituste vastu peegeldasid sõnavõttud eelarve ja tegevuskava puhul. Nagu ikka esinduskogudes, nii pühendati seegi kord rohkesti tähelepanu „Eesti Noorusele“. Sõnavõttudest jäi mulje, et ajakirja levitamine kõigile esindajatele on südameasjaks. Möödunud poole kuu jooksul on esindajad oma sõnu tegudega kinnitanud.

Kuna Esinduskogu aeg langes meie riigi elus väga tähtsatele päevadele, siis valitses

koosolekul selles mõttes pidulik meeleolu. Laupäeval otsustati tervitada meie riigielu juhte traditsiooniliste telegrammidega. Pühapäeval tehti tormilise aplausi saatel erakordselt teatavaks Presidendi valimise tulemused. ÜENU esimees oma sõnavõtus avaldas seda sügavat rõõmu ja rahuldust, mida meie noorsool eriti põhjust on tunda kõrgeaulise Riigihoidja K. Pätsi valimise puhul Eesti Vabariigi esimeseks presidendiks.

Uue Keskjuhatuse valimine kestis paar tundi. Tulemustena kujunes Keskjuhatuse 1938/39 tegevusaastaks järgmiseks.*) Esimees A. Keller, abiesimehed H. Kukke, A. Kurvits, E. Riisman, V. Roopere, maakultuuri juhataja E. Terasmäe, sekretär E. Kärner, majandusjuht-laekur T. Männik, abi J. Kreek, keskkorralduste juhataja R. Soots ja majavanem A. Aho.

Keskrevideerivasse toimkonda valiti noorsoolased E. Eik, V. Siirak, A. Saun, A. Laar ja J. Reigo. Koosolek lõppes hümniga pühapäeva õhtul kell 1/26.

*) Toodud on siin koosseis niisugusena, kui see on pärast ametite jaotamist Keskjuhatuse koosolekul 29. aprillil.

U U D I S E I D S O O M E S T

Soome Noorsooliidu talvapäevad toimusid

märtsis Põhja-Savo rahvaülikoolis. Osavõtjaid 150. Erilist tähelepanu äratasid rektor K. S. Laurila ja rahvasaadik Erkki Paavolaise kõned. Viimase kõne teemaks oli: „maalt põgenemise vaimsed põhjused“, mille kohta elavatel läbirääkimistel leiti:

1) maaelu arvustamisel ja ilmestamisel on kirjandusel, ajakirjandusel, raadiol, lavakunstil suured võimalused ja ülesanded. Tuleb hoolitseda, et ei naeruvääristataks maa vaimseid eluväärtusi.

2) tuleb hoolitseda ja kiireid samme astuda, et rahvakasvatustöö maal saaks senist suuremat tuge riigilt ning et siin võetaks tarvitusele uued kasvatuslikud meetodid.

Lõpuks järgnes kalevala pidu ettekantuna Põhja-Savo, soome vanima rahvaülikooli, õpilaste poolt.

Soome noorsoo näitlejad Helsingis

Üks Soome läbilõõnumaid näidendeid on Artur Järviluoma „Põhjalased“, millist noorsooühingutes, eriti Edela-Põhjamaal, on lavastatud tuhandeid kordi. Kuna näidend kä-

sitab siin kohalikke olusid ja inimitüpe, siis on väga paljudes noorsooühingutes selle lavastamisel saavutatud ka kunstiliselt kõrgeid tulemusi.

14. märtsil esines Lapua, Laihia, Kurika, Ylihärmä, Ilmajoe, Kauhava, Ylistaro, Isokyrö ja Töysä noorsooühingute näitlejaist koostatud näitlejaskond sama näidendiga suure eduga Helsingi Kansallisteatris.

*

Soomlasi Delavare põlismetsas

Käesoleval aastal saab 300 aastat kui esimesed väljarändajad siirdusid ameerikasse Delavare põlismetsadesse. Seda sündmust märgitakse nii Delavares kui ka Soomes suure pidulikkusega. Soomes lastakse sel puhul liikvele kunstnik Karimo joonistatud postmark. Koos küllamineva laulukooriga saadetakse Soomest Delavareesse kunstnik Aaltese monument Soome kingitusena. Kirjanik Heikki Jylhä on sel puhul avaldanud romaani: Delavare pojad, mis kirjaniku poolt pühendatud soome noorsoole. Väga elavalt kujutatakse seal soome pioneeride heitlusi indiaanlastega, nende vahvust ja tarmukust. See on ajalooliselt huvitav ja kunstiliselt kõrge väärtusega teos.

Vasalemast

Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Vasalema osakonna asutamine toimus Vasalemas seoses ÜENÜ üldinstruktor mrs. O. Uudekülli sisuka referaadiga 28. jaanuaril k. a. Kokku tulnud 23 osavõtjat astusid kõik osakonna liikmeiks. Ajutise juhatusse valiti noorsoolased: kirjanik-õpetaja J. Öngo, ajakirjanik J. Kurviits, Valve Pärna, R. Koseleen ja Lisette Aarmann. Ajutine juhatus esitas osakonna asutamise, asutamiseakti põhjal, ÜENÜ Keskjuhatusse kinnitamiseks, mis ka 4. II 38. a. Keskjuhatusse otsusega kinnitamist leidis.

Säält peale asus ajutine juhatus tegevusse osakonna organiseerimiseks. Ajutine juhatus töötas välja osakonna 1938. a. töökava ja eelarve, mis ka väheste muudatustega osakonna esimesel korralisel üldkoosolekul 3. aprillil k. a. kinnitamist leidis.

1938. a. töökavas pearõhk on pöördud vaimse töö korraldamisele ja tegevusharude töösse rakendamisele. Nii: 1) kirjandusnäiteharu töökavas leiame loengute ja vaieldusõhtute korraldamist. Pääle selle kavatsetakse alates käesolevast suvest korraldada iga kuu üks kirjandusõhtu erimaade, eestkätt hõimumaade kirjandusega tutvumiseks. Töökavas leiame veel, mis eriti märkimisväärt, traditsioonilise noortepäeva korraldamist iga aasta suvel. Noortepäeva korraldamisele suunab noor osakond käesoleval aastal kogu organisatsioonilise jõu. Ma-

jandusliku olukorra kindlustamiseks kavas — aastas vähemalt 3. segakavaga peoõhtute korraldamine. Vasalem kui keskus annab selleks teatavaid eeldusi. —

2) Spordiharu töökava on võetud: kergejõustiku, käsipalli ja ujumisspordi harastamine ja neil aladel osakondade vaheliste võistluste korraldamine. Raskusi tekitab ainult spordiväljaku lõplik väljajehitus.

3) Male ja kabe haru töökavas kavatsetakse eestkätt asuda kohalike maletajate pere organiseerimisele. Eelduste kohaselt peaks sellest tegevusharust kujunema üks aktiivsemaid tegevusharusid, kuna Vasalemas ja selle lähemas ümbruskonnas on rida häid maletajaid. Noorte „kuningliku mängu“ saladuste õppimiseks kavas malekursus.

4) Raamatukogule ja ajakirjandusele on samuti pöördud tähelepanu oma käsiraamatukogu asutamise ja seinalehe avamisega noorte lugemislaua juurde. Lugemislaua asutamise raskustest, eriti, mis puudutab selle majanduslikku külge, loodab osakonna juhatus saada üle, kuna kohalik algkool on ruumide kasutamises vastutulelik.

5) Koostöös ringkonna esakondadega sidemete loomiseks leiab märkimist osakondade tegevuskavade vahetus ja osakondade vaheliste üritiste korraldamine ning vastastikused külastäigud.

Osakonna korraldatud üritisist oleks märkida veel omakultuuri päeva tähis-

tamine kohal. Kokkutulekul refereeris nrs. Jüri Kurvits teemal: „Omakultuuri tähtsus ja ülesanded“.

Korralisel üldkoosolekul 3.IV 38. a. valiti juhatusse ja viimases töötab momendil järgmisi noorsoolasi: J. Ongo — esimees;

J. Kurvits — sekretär; Maimu Kurvits — arhivaar. Liikmeid osakonnal 25.

Juhatus loodab koondada aktiivse tööga kogu ümbruskonna noored ja tõsta liikmete arvu kolmekordseks. Selleks jõudu ja edu!

J. Kurvits.

10 aastat noorsootööd Valgjärvel

ÜENU Valgjärve osakond pühitses 20. märtsil s. a. 10 aasta tegevusjuubelit omas kodus „Järvesalus“ aktus-teeõhtuga.

Aktus algas osak. suurendatud puhkpillide orkestri (koosseis 15 mängijat) avamänguga „Tule koju“ orkestrijuhil Elm. Siiraku juhatusel.

Avasõnad ütles juhatusliige Aug. Sökk, kes lõpetas sõnadega: „Meil ei ole ühtegi välist suurust, hiilgust ega au, — ei ole seda omal ega ka teistele anda. Meie rinda ei ehi ükski orden ega teenetemärk, kuid meil on suur seesmine tunne, mis tugeneb vaba tahte ja armastuse tööle, oma organisatsiooni kasuks, mille taga seisab meie rahva parem tulevik. Selle tahte ja teadmisega läheme üle uude aastakümnesse vaimsete ja kultuursete sihtide taotlemisel.“

Avasõnadele järgnes hümin.

10 aasta tegevuse ülevaate andis juhatusliige A. Väljan. Tervitusi üteldi telefoni ja kirjateel, kui ka suusõnaliselt ÜENU Keskjuhatusse, ÜENU osakondade, teiste org-ide — omavalitsuse, kooli kui ka vastavate asutuste poolt kokku 17.

Vahepeal esitasid deklamatsioone A. Sökk ja L. Tenno. Orkester kandis ette „Tuljaku“, mis sai tugeva aplausi osaliseks. Meeleolukas aktus lõppes kell 22.00 lõppsõna ja ühislauluga: „Eestimaa, mu isamaa“. Järgnes ühine teelaud kõikidele „Järvesalu“ maitsekalt dekoreeritud saalis, kus aukohal ilutses pargadega ja lippudega ilustatud „10“ ja

osak. asutamise aeg 22.V.1928., ühes osak. nimega ja lipuga. Teelaud kestis tantsuga kuni hommikuni, mil lõbusas meeleolus lajali mindi. Osak. noortele andis see jõudu ja tahet edaspidiseks tegutsemiseks.

*

Osakonna orkester ja laulukoor on vahetpidamata tegutsenud. On ülesantud XI üldlaulupeole ja vastavalt eelproovidel käidud. Samuti ka näiteharu, mis on kannud ette näidendeid (viimasena „Potilill ja Karusammal“, E. Vaiguri rahvatükk 3 vaat.) kohapeal kui ka väljaspool. Spordiharu praegu ei tegutse sportlaste puudusel. Oli küll varemalt oma hiilgetipul ja purustati nii mõnigi rekord, mis praegugi seisab osak. nimel.

Praegu kuuluvad osak. juhatusse: esimees Paul Tenno, abiesim. Alm. Siirak, kirjat. Aug. Sökk, abik. Aug. Väljan, laek. Osv. Tiido. Tuleviku toiminguks on praegu oma maja (end. härrastem.) ümberehitus vastavalt rahvamajade nõuetele, mis praegu rahvamajade võrgus. Selleks on päevakorral vastavate eeltööde tegemine ja kui nendega valmis saab, asutakse ehitamisele.

Teiseks suuremaks ürituseks on liikuma pandud mõte, korraldada 1939. a. suvel „II Valgjärve laulupäev“ oma „Järvesalu“ pargis, mis looduselt kaunim koht. Laulupäeva kava enamikus täituks XI üldlaulupeo lauludest, samuti orkester. Vastavate eeltöödega hakatakse sügishooajal juba peale.

Kevad-talv Ohtus

Kõige parem töö-hooaeg jõuab lõpule. Heites pilku tagasi — on ÜENU Ohtu osakond nii mõndagi a. 1938 korda saanud.

17. veebruaril toimus põllumajanduslik loeng-õhtu, kus esinesid kõnedega Keila maatulunduskonsulent agr. F. Luht teemal „Piimakarja söötmisest“ ja kartuli kasvatuse eriteadlane agr. Roots „Seemnekartuli kasvatusest“. Rahva osavõtt oli elav.

19. veebruaril teatriring korraldas külas käiguetenduse Käosalu Rahvamajas. Ette kanti R. Sirge „Must suvi“. Peo korraldajaks oli ÜENU Käosalu osakond.

27. veebruaril oli Maanoorte ringil referaat- ja peakoosolek. Ringi liikmeid refereerisid:

R. Kaaring „Taimelavad“ ja J. Nõmme „Sport tervishoiu seisukohalt“. Ringi juhatusse valiti: R. Kaaring, V. Ikmelt, V. Viidasmaa, H. Viidasmaa ja R. Vitsmaa. Suviseks töö-hooajaks moodustati ringiliikmeist tööruhmad. Moodustati esialgul 3 rühma: sordikartulikasvatuse-, söödajuurvilja ja köögiviljakasvatuse tööruhmad. Hiljem vast tuleb veel uudiskultuuride rühm. Iga ringi liige peab vähemalt ühest tööruhmast osa võtma. Maanoorte ringi tööedukuse tõstmise eesmärgil viibisid R. Vitsmaa ja R. Kaaring 11.—13. märtsini s. a. Tallinnas Harjumaa Maanoorte juhtide kursusel.

12. märtsil külastas osakonda ÜENU Saue

osakond, kandes ette näidendi „Reedu poiss ja Liisi“.

20. märtsil oli Maanoorte referaat-koosolek. Märtsikuus peeti ka veel avalik põllumajanduslik loengu-õhtu. Kõneles agr. F. Luht „Maaviljakuse tõstmisest, vajadusest ja võimalustest“. Koosolekul võeti uudismaahariks sooviavaldusi vastu.

26. märtsil andis teatring võõrusetenduse Paldiskis, sealse Vabat. Tuletõrje Ühingu saalis ja korraldusel. Toodi lavale kolmandat korda R. Sirge „Must suvi“.

2. aprillil Paldiski näitlejad esitasid Ohtus Lembit Randsaare näidendi „Luigemäe“. Ettekanne oli häa. Rahva osavõtt etendusest oleks pidanud elavam olema, kuid põhjuseks siin oli pidude rohkus.

Talv-kevadise hooaja lõppetenduseks lavastati 30. aprillil Juhan Jaik'i „Esivanemate kuld“.

Rõõmustav on asjaolu, et os. mandoliinide orkester noorte mängijatega jõudsalt suureneb.

Eelolev suvi pakub noortele võistlusi põllumajanduses ja spordis, esinemisvõimaluse laulukooriga üldlaulupeol, matku kaunisse loodusse, ja mis iga noorsoolasel südame asjaks — kaunistada oma kodu!

E. V.

Vana-Otepää osak. tegevusest

Lõpulejõudnud talvisel tööperioodil oli osakonnal tähtsamaks ürituseks kõneoskuse õpiringi töö. Koosolekuid peeti alates novembrist iga neljapäeva õhtul, õppides kõneoskust, esinemist seltskondlikel olemistel, koosolekute juhatamist ja protokollimist. Koosolekul viibis enamik osak. liikmeid, kes kordamisi esinesid referaatidega ja deklamatsioonidega. Käsitleti aineid nagu: aiandust, metsandust, maakultuuri, kutseliseid, sporti, rahvatantsu, mõtteteadust, psühholoogiat jne. Kuigi ainekäsitus sisuliselt ja esinemiste vormiline külj mõnigi kord jättis soovida, ilmses noortes ometi innukus süveneda teemasse ja seda esitada arusaadavalt teistele.

Huvipälvivaks kujunes 20. märtsil s. a. peetud kirjanik-suurmeister A. H. Tammsaare õhtu, kus esineti kõnedega kirjaniku ja tema loomingu üle, tuues ühtlasi näiteid katketena tema teostest. Praegu seisab ees suurema peo korraldamine Otepää linnas.

Märkimisväärselt on soodustanud osak. tegevust osak. peres kogunud tegelase Allo Ernitsa tasakaalukas juhtimine, laiema silmaringiga liikmete Mati Vaheri ja Arno Konno kaasatõõtamine aktiivselt. Häatahtlikult ja aitavalt noorte eneseleiidmisel ja -arendamisel on suhtunud kohalik vallasekretär Peeter Madissoo (kes ühtlasi hiljuti valiti osak. esimeheks) ja agronoom A. Armulik, kui kohalik pedagoog.

Töökoosolekul 7. apr. s. a. otsustati tegevust jätkata võimalikult veel intensiivsemalt, püüdes tõmmata osak. perre enam noori liik-

Grupp Saue os. liikmeid. Keskel esim. A. Gutman (x)

meid ning tahtes veelgi lähemale jõuda sihile: igaüks osakonna liikmeist peab tundma end suveräänse kodanikuna, julgena, teguvõimsana ja oma mõtteid avaldada julgevana kõikides kasulikes üritustes ühiskonnale ja kogu me rii-gile.

Sauelt

Saue osakond võib rahuldustundega tunnistada, et tema on varjusurmast üles ärganud. Peamiselt tegutsevad spordi- ja muusikaringid ja näitemängu haru. Mõõdunud aastal näitas spordiring 1. ringkonna võistlusel häid tagajärgi. Seega võib tulevikus loota häid sportlasi Sauelt, kui sarnase innuga edasi püütakse ja edasi minnakse, nagu mõõdunud aasta seda näitas. Muusikaring on veidi tagasihoidlikult töötanud, kuid oma esinemistel ja pidudel seisab orkester oma ülesannete kõrgusel.

Aasta jooksul on õpitud 2 näitemängu: „Kodukased“ (P. Kadarik) ja „Reedupoiss ja Liisi“, mis on publiku poolt väga soojade kiiduavaldustega vastu võetud, isegi mõlemad näitemänge käidud külakostina võõrsil mängimas.

6. märtsil pidas Saue osakond oma aasta peakoosolekut. Koosolekust võttis ebasoodsa ilma tõttu osa 1/3 liikmest. Juhatust valiti järgmises koosseisus: Artur Gutmann — esimees, V. Kilgas — abiesimees, E. Pless — kirjatoimetaja, A. Marjamaa — laekur, M. Kokemägi — varahoidja.

Tegevuse kavva võeti esijoones: 1) korraldada Saue Noortepäev, 2) erilist rõhku panna spordi- ja muusikaringide tegevusele, 3) osa võtta kõigist Harjumaa ÜENU sportlaste võistlustest.

1938. a. celarve kinnitati tasakaalus 193. kr. 54 s. A. Gutmann.

PEA- JA VASTUTAV TOIMETAJA AUGUST MEIKOP. TEGEVTOIMETAJA H. TARAND.

Toimetuse: V. Vent, E. Viirsalu, A. Moor, H. Lepik, H. Viires, E. Hõbe.

Väljaandja: ÜENU Kesksuhatus. Toimetuse ja talituse aadress: Lembitu 20, Tallinn.

TELLIMISE HIND: Aastas Kr. 2.50, poolaastas Kr. 1.50, 3 kuud Kr. —75

Välismaale (v. a. Läti ja Leedu) aastas Kr. 4.—, poolaastas Kr. 2.—.

Trükikoda „Estotrukk“ Tallinn, S. Karja 8, 1938.

TARTU LINNAPANK

Tartus, Raekojas, tel. nr. nr. 2-32, 11-32

Aktiva	Äriseis 31. detsembril 1937. a.	Passiva	
Kassa	79.521.81	Põhikapital	308.259.34
Hoiuarved	471.526.84	Tagavarakapital	50.476.31
Väärtpaberid	409.894.02	Amortisatsioonikapital	11.513.13
Väärtused	3.840.69	Hoiusummad	4.675.979.54
Diskonteeritud vekslid	3.241.308.72	Võlad teistes krediitasutustes	38.40
Tähtajalised laenud	6.530.—	Korrespondendid	69.079.03
Kontokorrent laenud	965.213.06	Väljaantud garantiid	78.584.94
Korrespondendid	109.640.82	Mitmesugused kreditorid	9.468.08
Garantii deebitorid	78.584.94	Tuleva aasta tulud	33.677.43
Mitmesugused deebitorid	9.468.08	Muua passivad	68.260.55
Vallasvara	16.824.15	Puhaskasu	108.580.26
Muud aktivad	21.563.88		
Kokku	5.413.917.01	Kokku	5.413.917.01

Kulud	1937. aasta kulude-tulude aruanne	Tulud	
Valitsemise- ja äriksulud	96.114.43	Saadud %%, komisjon ja porto	373.584.10
Makstud %%, komisjon ja porto	166.553.98	Mitmesugused tulud	9.354.17
Mitmesugused kulud	11.689.60		
Puhaskasu	108.580.26		
Kokku	382.938.27	Kokku	382.938.27

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

TRÜKIKODA ESTOTRÜKK

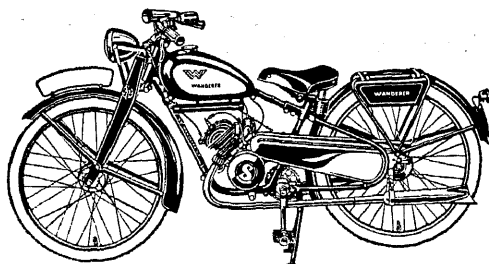
IGASUGU TRÜKITÖÖD

MÕODUKAD HINNAD

TALLINN, SUUR KARJA 8, TELEFON 445-25

Hind 30 senti

Ka kõige nõudlikum
on rahuldatud.

Noored!

Matkamiseks ei ole paremat,
kui tuntud

Saksa WANDERER
Rootsi WIKING
Inglis RUDGE

JALGRATTAD

„WANDERER“ MOOTORJALGRATTAD on leidnud poolehoidu üle Eesti. Vaatamata oma tugevale ehitusele omavad nad kergest kaalu, võimaldades ka halbadel teedel kindla juhtimise ja vajaduse korral ka tõstmise üle takistuste.

99 cm³ mootor omab 2,75 h. j., kuigi kasutab 100 kilomeetri katmiseks vaid 2,2 liitrit küttematerjali. Nii maksab jooksev kilomeeter vaid 1 sent.

LIER & ROSSBAUM

TALLINN, VIRU 7

Oma seemnekasvandusest hästiidanevaid lillede-, tera-, aed- ja juurvilja, ristikute ja kõrsheina

SEEMNEID

aianduse-mesinduse tarbeid, taimekaitsevahendeid ja oma
PUUKOOLIDE SAADUSI

soovitab

Eesti Seemnevilja Ühisus

Peakontor: Pärnu mnt. 2 (end. Valli 6). Tel. 426-36

Aianduse-osakond: Tartu mnt. 37

Osakonnad ja esindajad igas linnas.

HINNAKIRJAD KÕIGILE TASUTA